

ידועה שלא בראייה, הוא הדין בקידושין דהא

איתקשו להדדי, ויש להאריך בזה הרבה.

אך כ"ז הוא היכא דיש הוכחה מעליא כמו דמיירי ^{התם המרדכי והבית שמואל בראו לטבעת} יוצא מתחת ידו והטבעת ניכרת לעדים שהיא של הבעל ע"כ מקרי זה לכל הפחות ידיעה שלא בראייה, וכמש"כ שם ההפלאה [המקנה קונטרס אחרון סימן מב סעיף ד], משא"כ בנ"ד דקידשה במטבע, והא אין סימן למטבע, אין כאן הוכחה כלל שנתן המעות לידה, וגם הא לא שמעו אמירת הרי את מקודשת רק אתם עדי וכדת משה וישראל לבד, וזה לא הוי שום הוכחה על הקידושין, ודאי דאין לחוש כלל, בפרט דהא אומרת דלא הבינה ולא שמעה כלל. ע"כ ברור דאין שום חשש קידושין כלל בנ"ד, וכמש"כ כת"ה בארוכה להיתרא בדברים נכונים.

א"ד ידידו הדוש"ת יצחק אלחנן בהרב מוהרי"א זצ"ל תופ"ק נאוההרדק

סימן ח

שאלה בגט אחד הנשלח ממדינת וואלין למדינתנו לק"ק ריזנאי, ובעל האשה הלך זה ערך ארבע שנים לוואלין, ונכתב בגט שם האשה אסתר דוואסיא, ובמדינתנו קורין אותה כפי כל בשם אסתר דוואשא וזהו מקום עיגון גדול, והאשה היא ענייה, ואין ידה משגת על הוצאות נסיעה לוואלין לקבל שם הגט פיטורין. וביקש ממני הרב הגאון המפורסם המנוח מוה' אפרים זלמן זצ"ל האב"ד דק"ק הנ"ל ע"פ מכתבו, לעיין בשריותא דהך איתתא.

תשובה בעז"ה. לכאורה נראה לפי המבואר בגיטין (דף ל"ד ע"ב) בשני שמות מחולקים בין מקום כתיבה למקום נתינה דצריך לכתוב שני השמות ואם כתב אחד מהם פסול, וכן מבואר (אה"ע בסימן קכ"ט סעיף ד') ובכל הפוסקים [שם]. ע"כ אף שבוואלין קורין לכל שם דוואשא דוואסיא כפי שכתב כת"ה, שכן הוא הברת מדינתם, [וכן מבואר בטיב גיטין [שמות הנשים אות ד] שבמדינותיהם קורין שם זה בשם

דוואסיא], א"כ אף שבמקום כתיבה קורין לה בשם דוואסיא מ"מ כיון דבמקום נתינה קורין לה בשם דוואשא היה נראה לכאורה דפסול מחמת י' הניתוסף כמו בתונס שכתב תנס דמבואר דפסול, ועוד משום ס' דכתבו במקום ש' ימנית, ודוקא ש' שכתבו במקום ס' כתבו להקל משום דיש לקרות בש' שמאלית כמו שכתבו בשם שול ושולטנא, אבל בכתבו ס' במקום ש' ימנית דלא שייך לומר כן וודאי דפסול ואף שס' וש' הם ממוצא אחד, עם כל זה הא כבר הוכיחו מהך דגיטין (דף ס"ג ע"ב) בנפאתא דכתב תפאתא דפסול אף שהם ממוצא אחד כמש"כ הגט פשוט (סימן קכ"ט ס"ק י"ד), וכיון דשם מקום הנתינה עיקר לכן בכתבו שם מקום כתיבה לחוד נראה דפסול. אך מצאתי בספר גט פשוט (שם ס"ק כ"א ד"ה וכן אתה) בשם פאלומבא דבמקום נתינה קורין לה פאלומבא אם עבר וכתב כמנהג מקום הכתיבה דכשר, ושם (ס"ק פ"ב) הביא ראייה לזה מן המרדכי (פרק המגרש [רמז תמו]) בשם הנכתב בורייש ואנו קורין באורייש, שכתב דכיון דמתוך כתיבת הגט מוכח דבא מארץ הגר וכן דרך לשונם ע"כ אין להקפיד בכך. וביאר הגט פשוט דדוקא בשמות מחולקין כמו ביוחנן יוסף אז פסול בכתבו שם אחד מהן אבל במה שנשתנה מחמת הברת הלשון ועיקר השם הוא אחד כשר בנכתב שם מקום כתיבה ע"ש. אך יש לחלק דדוקא באיש שעומד במקום כתיבה ושולח הגט למק"א בזה שייך לומר שכתב כשם מקום הכתיבה, דהא במקום כתיבה מקרי כך בעת שהוא שם, אבל בשם האשה דאינה עומדת במקום כתיבה י"ל דלא שייך לומר גבי ידיה מקום כתיבה דהא לא היתה מעולם שם, ומ"מ גם בזה מוכח מהגט פשוט דאין לחלק דהא בשם פאלומבא ושם אירני ושם גיוויא דהמה שמות נשים כתב הגט פשוט [שם] דכשר בכתבו שם מקום כתיבה, וכמו כן כתב הטיב גיטין בשמות נשים (אות ז') גבי שם זושטא וגושטא. והטעם נראה דכיון דהסופר והעדים עומדים במקום שקורין לה כך לכן מקרי זה שפיר שם מקום כתיבה אף שאינה עומדת שם בעת הכתיבה, [ובפרט למה שיבואר לקמן דבנ"ד דהבעל נשתקע כמה שנים שם ולשונו ג"כ כהברת

לשונם ועיקר הגט הוא לשון הבעל כמש"כ הרא"ש (סוף גיטין [סדר כתיבת ונתינת הגט]) ובאה"ע (סימן קכ"ו סעיף ח'), א"כ לפ"ז יש להקל בנ"ד כיון דשם דוואשא שנקראת כאן ידוע דבוואלין קורין דוואסיא שכן הוא הברת לשונם, כשר. אמנם הגט פשוט סיים שם דדוקא באם מפורסם במקום נתינה שקורין בלשון זה במקום כתיבה אז יש להקל, אבל באם אינו מפורסם קשה להקל, ועדיין צ"ע בנ"ד לפ"ז א'.

ענף א

ועכ"ז אפתח בהצלה בעז"ה ע"פ מה שנתחדש לי בס"ד, והוא דהנה בשיטת הרמב"ם יש לעיין למה לא הביא להך דין דמי שיש לו שני שמות אחד במקום כתיבה ואחד במקום נתינה שאם כתב אחד מהם אינה מגורשת כמבואר להדיא בש"ס [גיטין שם] דרב אשי והתוספתא [פ"ו ה"ז] ס"ל דפסול בדיעבד אם כתב אחד מהם ועיין ברמב"ם (פ"ג מהלכות גירושין הלכה י"ג), בשלמא הא דלא הביא הך דין דצריך לכתוב לכתחלה שם מקום נתינה ושם מקום כתיבה דמבואר בגמ', י"ל דסמך על מה שכתב [שם] דצריך לכתוב כל שם שיש לו ובכלל כל שם נכלל שם מקום כתיבה ונתינה אבל זה קשה דהך דמרים ופורתא שרה הביא, אבל הא דמקום כתיבה ומקום נתינה לא הזכיר לפסול בדיעבד, ותמוה מאוד.

והנלע"ד לתרץ, והוא דיש לעיין לכאורה במה שכתב הר"ן [יז], א מדפי הרי"ף ד"ה מתני' ושאר פוסקים במשנה [גיטין שם] דהיה משנה שמו ושמה דמתחלה לא היה כותב אך שם מקום כתיבה אך מחשש לעז פסול, וכ"כ הבית שמואל (אה"ע סימן קכ"ט ס"ק ה') דמן התורה כשר בכתב שם מקום כתיבה לחוד כמבואר בתוס' גיטין (דף כ' ע"א ד"ה הא בעינן), ויש להקשות מפני מה מועיל מן התורה בכתב שם מקום כתיבה או שם מקום נתינה, הא ס"ל לר"מ דבעי דיהא מוכח מתוך הגט כמש"כ התוס' בגיטין (דף כ"ב ע"א ד"ה מאן חכמים) ודף כ"ד ע"ב ד"ה

בעדי מסירה), ומה"ט ס"ל דבשני יוסף בן שמעון שהוחזקו שיכתבו סימן כדי שיהא מוכח לכל הרואה את הגט דנתגרשה מבעלה, דכיון דנולד לנו ספק איזה יוסף בן שמעון גירש וצריכים לברר זה ע"פ בירור גמור זולת השטר, א"כ לא הוי מוכח מהגט לבד לכל הרואה אותו דנתגרשה מבעלה, והוא הדין במה דבמקום נתינה קורין לו בשם אחר לא כמו שנכתב בגט, א"כ לא הוי מוכח מתוכו בעת נתינה דהא לא מהני הגט לבד בלא בירור, וכמש"כ הר"ן במשנה הנ"ל דמתחלה היו צריכים הב"ד לקבל עדים שכן הוא נקרא במדינת הים ע"ש. ואין לומר דכיון דניכר מתוך הגט [ליודעים שמו דבמקום כתיבה] דזהו גיטה מקרי שפיר מוכח מתוכו, א"כ תקשה גבי שני יוסף בן שמעון ג"כ נימא הכי דהוי מוכח מתוכו להאנשים היודעים דיוסף בן שמעון השני לא זה ידם מתוך ידו ביום שנכתב הגט, וכן מבואר באה"ע (סימן ק"ל סעיף ז') דאמרינן דאם שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני כשר והוא שיהא ניכר שלא נזדייף אבל אם לא ניכר פסול, אך אם יש לו עדים שמעידים שלא נעשה זיוף ונמסר לה בעדים כשר, וכתב הרב המגיד [גירושין ד, ב, ושם הלכה יז] בזה דדוקא בעדי מסירה כשר כשיש עדים שלא נזדייף אבל עדי חתימה לא מהני, ולא אמרינן דהא מוכח לעדים דיודעים שלא נזדייף, והטעם משום דבעינן שיהא מוכח לכל מתוך הגט לבד דלא יצטרכו לבירור זולתו.

הג"ה. [ועיין במנחות (ג' ע"א) גבי מחשבה דמנכרא לא פסל, דבין זכרים לנקבות לאו אדעתיהו דאינשי ואין מעשיהם מוכיחים מקרי, ואף דמוכח לאותם שיודעים שהוא זכר דהוי עולה עם כל זה כיון דלא מוכח מראיתו לבד בלא ידיעתו שמתחלה, מקרי אינו מוכח, ומסוגיא הנ"ל נראה לי להביא ראיה להסוכרים באה"ע (סימן קל"ו סעיף ו') בשני יוסף בן שמעון דאף שאין שמות נשותיהם שוים, עם כל זה לא מקרי מוכח מתוכו, דאמרינן דעבר על חדר"ג ע"ש. ולכאורה הוא צ"ע הא יש לנו לאוקמי על חזקת כשרות, אף מהתם מוכח כנ"ל, דהא אמרינן התם דקדשים קלים ששחטן בדרום לירצו דמעשיהם מוכיחים כו' אמרי קדשי קדשים

בשנים ששלחו גיטין לנשיהם ושמותיהם שוין, יבואר לקמן בעז"ה.

ונראה לומר דמחמת זה ס"ל להרמב"ם דזהו הטעם דפסלו בכתבו שם מקום כתיבה או מקום נתינה לחוד דבפירוש המשניות להרמב"ם [פרק ד משנה ב] על המשנה דהיה משנה שמו ושמה, מבואר דלא ס"ל להרמב"ם כפירוש רש"י [שם לד, ב ד"ה בראשונה] דפירש דקאי על מי שיש לו שני שמות אחד במדינת הים ואחד כאן, רק משמע דפירש דקאי על מי שהיו משנים שמם במכוון וכפשטות לשון דהיה משנה דמשמע דקאי על מי ששינה במכוון, והרמב"ם בפירושו כלל להך דמפני תקון העולם שתיקן ר"ג שלא יבטל אלא בפני השליח, דחייש שלא תדע ויהיו בניה ממזרים מן התורה, וקאי הך תיקון העולם על הסופר והעדים שיזהרו לכתוב כל שם שיש לו כי היכי דלא יבא לידי קלקול, ואח"ז הביא הש"ס [שם] דין מחודש במי שיש לו שני שמות אחד במקום כתיבה ואחד במקום נתינה שתיקן ר"ג לכתוב שני השמות מפני תקון העולם, וג"כ שיזהרו העדים והסופר לעשות כן מטעם הנ"ל, ועיקר הפסול הוי מחמת דאינו מוכח מתוכו ובטל מן התורה [כמש"כ בפירוש המשניות לשון בטל דזהו פסול מן התורה כידוע], ולשיטת הרמב"ם ניחא קושית הר"ן על אית דמפרשין דאיך יפסל הגט בדיעבד משום חשש לעז וכמו שהקשה הפני יהושע [שם ד"ה התקין], משום דעיקר הפסול הוי מחמת אינו מוכח מתוכו, וכן מורה לשון הירושלמי [גיטין פרק ד הלכה ב] דקאמרי בתר הך משנה דיתר על כן אמרו מי שיש לו שני שמות אחד ביהודא ואחד בגליל כו'. ומדקאמרי יתר על כן אמרו אלמא דמתניתין לא מיירי בהך גווני, והיינו כשיטת הרמב"ם, ולכן לא הזכיר הרמב"ם בפירוש המשנה אלא השינוי דהיה שמו יצחק וכתבו בגט אברהם ולא הא דמקום כתיבה ומקום נתינה כנ"ל, ומ"מ גם לשיטתו מוכח דלכתחלה התקין ר"ג לכתוב כל שמות שיש לו אף ששני שמותיו הוי במק"א, אך עיקר התקנה היה שלא יקלקל בפסול מן התורה, ואגב התקנה

הוא ומיעבר הוא דעבר ושחט להו בדרום, אלמא דאמרינן דמקרי אינו מוכח די"ל דעבר על איסור מן התורה, כש"כ דנאמר דמקרי אינו מוכח מתוכו די"ל דעבר על איסור דרבנן, אך למש"כ התוס' (שם) בד"ה לא שנא אמר עלי כו' בתירוץ ראשון יש לדחות זה, אך לתירוץ השני יש מקום להוכחה זו, ועדיין יש לחלק קצת].

נחזור לעניננו, דכיון דצריך בירור זולת הגט שנקרא כן במקום כתיבה, א"כ תקשה **אמאי** כשר בכתב שם מקום כתיבה לחוד קודם תקנה, מה לי אם צריכים לברר דזהו יוסף בן שמעון שגירש, או במה שנולד לנו ספק בשמו אם מקרי יוחנן במדינת הים, או שלא נקרא שם כך ויוחנן אחר גירשה, ואין לחלק ביניהם, דהא עכ"פ לא מהני השטר בלא בירור זולתו א"כ בעת נתינה דאז הוא גמר הגט חסר הפרט דמוכח מתוכו דזהו מפרטי הגט לעיכובא, וכמו כן קשה בכתב שם מקום נתינה לחוד אמאי כשר קודם תקנה, הא בעת שחתמו לא הויא חתימתם מוכח מתוכו, ומבואר באה"ע (סימן קל"א סעיף ג') בבית שמואל (שם ס"ק ג') דהא דכתב לגרש את הגדולה לא יגרש הקטנה וגדולה מצי לגרש היינו רק לר"א, אבל לר"מ דבעי מוכח מתוכו אינו יכול לגרש אף הגדולה, ואף דבעת שינתן לידה אז יהיה מוכח מתוכו, דהא קיי"ל בשני יוסף בן שמעון דמוציאין שט"ח על אחרים דלא חיישינן לנפילה ופקדון, עם כל זה כיון דבעת שחתמו לא הוי מוכח מתוכו א"כ חתמו בפסול, ואף דבגיטין (דף כ"ד ע"ב) משמע קצת להיפוך מהמבואר בבית שמואל הנ"ל¹³, אך כבר תירץ זה האורים ותומים (סימן מ"ט ס"ק ז') וכתב דבגט בעי דיהא מוכח מתוכו מעת חתימה ע"ש. והא דשני יוסף בן שמעון דיכתבו סימן ומהני, י"ל משום דזה גלוי לכל במקום כתיבה ובמקום נתינה, ובדבר הגלוי לכל לא שייך ביה שם עדות, כמבואר ביבמות (דף פ"ח ע"א) בתוס' ד"ה אתא גברא וקאי כו', אבל בזה קשה כנ"ל, והא דיש להקשות על כל הגיטין הבאין ממדינת הים שאין אנו מכירין שמו כלל וכן הא דגיטין (דף פ"ו ע"ב)

מתוכו לכל הן במקום כתיבה והן במקום נתינה, ואך לכתחלה התקין ר"ג לפרש כל שמותיו, א"כ ממילא לדידן דלא בעינן מוכח מתוכו ועיקר הפסול בכתב שם מקום כתיבה לחוד לא הוי מחמת עובר על התקנה, נדא"כ היה לנו לפסול בדיעבד בכתב שם אחד משמותיו אף שהם במק"א, רק משום דאינו מוכח מתוכו למאן דס"ל עדי חתימה כרתי, א"כ לדידן דס"ל כר"א דעדי מסירה כרתי כשר בדיעבד, כן י"ל בכוונת ר"א, ולכן לא הביא הרמב"ם הך דינא דפסול בכתבו שם מקום כתיבה.

¹²³⁴⁵⁶⁷

אך גם זה אינו מספיק לתרץ דברי הרמב"ם, דעדיין תקשה הא שיטת הרמב"ם [גירושין א, טז. ו, טו] להכשיר בעדי חתימה כשליכא עדי מסירה, ומבואר בבית שמואל (אה"ע סימן קלא ס"ק ג') דאף לר"א אם ליכא עדי מסירה רק עדי חתימה אז בעינן לכ"ע מוכח מתוכו, א"כ אכתי היה להרמב"ם להביא זה. וגם אכתי תקשה לפמש"כ התוס' (שם דף כ' ע"א ד"ה הא בעינן) דפסול שינה שמו מיירי בכתבו שם יהודא בגליל ואינו פסול אלא מדרכנן אף דמיירי אליבא דר"מ, א"כ קשה דיפסל מן התורה מחמת מוכח מתוכו¹.

ענף ב

ולכן נלע"ד לומר כלל מחודש בעז"ה, והוא, דעיקר מה דאמרינן מוכח מתוכו נ"ל דהוא בגדר מאי דקיי"ל דבר ולא חצי דבר, דאם שני עדים מעידים לפנינו ומחוסרים עוד עדות זולתם כיון דבלא בירור זולתם אין ממש בדבריהם, לכן אינן מצטרפין אהדדי, והוא הדין בשטר דסמכינן על עדי חתימה דחתימתם הויה הגדתם וכמו שנתקרה עדותן בב"ד, ולא עדיף מאלו הגידו עדותן בפיהם לפני ב"ד, דאם לא הגידו על דבר שלם רק מחוסרים עוד עדות זולתם דרחמנא פסל אותן. ולכן גם בשטר במעידין דיוסף בן שמעון גירש אשתו, א"כ אינם מעידין רק דיוסף בן שמעון גירש ואינם מעידין איזהו, צריכין עוד בירור להם ולא נגמר מפיהם דבר שלם, לכן פסולין, כיון דמהגדתן לבד אינה מועלת עדותן ע"כ לא מהימני, ואף שהעדים

התקין לפרש כל שמותיו שיש לו ויכתוב איש פלוני וכל שום כו', אך בזה לא שייך לפסול בדיעבד, וכמבואר כה"ג בר"ן לאית מפרשים שהביא שם דפירשו דמפני תקון העולם קאי על שני דברים, היינו באתחזק ס"ל דפסול בדיעבד, ובלא אתחזק תיקן דלכתחלה יכתבו כל שמותיו, א"כ י"ל דר"ג ס"ל כר"מ דעדי חתימה כרתי ובעי מוכח מתוכו, וכדמוכח קצת (שם דף ל"ו ע"א) שהביא רב יוסף תוספתא דתקן ר"ג שיהיו מפרשין שמותיהם מפני תקון העולם, א"כ מוכח קצת מתוספתא הנ"ל דתקנת ר"ג היתה לפרש שמותם, אבל החתימה לא תיקן ר"ג כי מן התורה מחוייבים לחתום, ולפ"ז נחתא מה דפליג רשב"ג בתוספתא ומכשיר בכתב שם מקום כתיבה לחוד, משום דרשב"ג לשיטתו דס"ל (שם דף י"א ע"א) דעדי מסירה כרתי, ועיקר הפסול לר"ג בכתב שם מקום כתיבה משום דלא הוי מוכח מתוכו, א"כ לרשב"ג דס"ל עדי מסירה כרתי לכן כשר בכתב שם מקום כתיבה לחוד, ובב"ב (קס"ז ע"ב) כתב המהרש"א [ד"ה כותבין] ג"כ בהא דבעי להכיר שמותם דזהו כדי שלא יקלקל לאשתו, והגט פשוט (סימן ק"כ ס"ק י"א) ביאר זה בארוכה ע"ש. והוא שיטת הרמב"ם בפירוש המשניות הנ"ל.

¹²³⁴⁵⁶⁷

וזה דאמר רב אשי והוא דאתחזק כו' אף דודאי דוחק לומר שיסבור עדי חתימה כרתי, עם כל זה י"ל דרב אשי בא לפרש דברי ר"ג, דלא נימא כיון דלישנא דאיך מגרשין נשותיהן משמע בדיעבד כמו דס"ל ל"מ שהובא בר"ן, א"כ כיון דחזינן דר"ג תקן לכתוב כל שמותיו אף שהם במקום אחד והוי אמינא דמפסל בדיעבד אם לא עשה כתקנת ר"ג דהוי משנה ממטבע שטבעו חז"ל, ע"כ בא לפרש דהא דמשמע כאן דפסול בדיעבד אם לא עשה כתקנת ר"ג, אינו רק באתחזק בשני שמות המשוני, וכפירוש המרדכי [שם רמז שסח] והסמ"ג [עשין נ] בסוגיא הנ"ל שפירשו דשם שיש לו בגליל אינם מכירים ביהודא, אבל במכירים שם אחד משמותיו במקום כתיבה ובמקום נתינה אינו פסול בדיעבד, משום דאז הוי מוכח

בעצמן יודעין ענין שלם עם כל זה כיון דלא הגידו לפני כ"ד רק ענין אחד הוי חצי דבר, ע"כ אף דיש עדים דמעידים דאותו יום שנכתב הגט לא זזה ידם מתוך ידו של יוסף בן שמעון השני ויודעים דלא גירש, עם כל זה כיון דמשטר דזהו הגדתם אין זה מוכח ומתברר לא מהימני.

ועפ"ז ניתא לתרץ מה שהקשה הנודע ביהודה (אה"ע מה"ת סי' קי"ג [ד"ה ונראה דהא]) אמאי לא בעי מוכח מתוכו לר"א כמו לר"מ, דהא וכתב לה פירושו לר"מ החתימה ולר"א הכתיבה ממש, א"כ אמאי לא תהיה כתיבה לר"א כמו חתימה לר"מ ע"ש. ולפמש"כ אינו קשה כלל, משום דהא דבעינן מוכח מתוכו הוא משום דבר ולא חצי דבר, א"כ זה אינו רק בעדי חתימה דזהו הגדתן בעת שחתמו על השטר והא אינן צריכין להתקבל עדותן בב"ד דמיד שחתמו הוי כנחקרה עדותן בב"ד, לכן בעינן שיעידו על דבר שלם, אבל לר"א לא שייך זה, דהא בעת שרואין, רואין ענין שלם, ובעת שמגידים מגידים ג"כ על דבר שלם, לכן בכתיבה לא שייך כלל חצי דבר, אבל בעדי חתימה כרתי בעת שבא השטר לב"ד לא נגמר ענין שלם על פיהם, ואף שזהו דבר חדש שלא ראיתו בשום פוסק, עם כל זה ברור לענ"ד טעמא דהך מילתא כנ"ל בעז"ה.¹

ומה"ט ניתא בהא דגיטין (דף פ"ו ע"ב) בשנים ששלחו גט לנשותיהם ושמותיהם שוין דמבואר (שם גיטין דף כ"ד ע"ב) בתוס' ד"ה בעדי מסירה כו', דלר"מ מיירי דיש סימן אך במקום נתינה אינו ידוע לכל, דתקשה ג"כ הא בעת הנתינה לא הוי מוכח מתוכו, וכמו כן קשה בכל הגיטין הבאין ממדינת הים שאין מכירים שמו כלל במקום נתינה דכשר אף אליבא דר"מ, ובוודאי בעינן בעת הנתינה והמסירה ג"כ דיהא אז מוכח מתוכו, ובפרט לפמש"כ דהוא מן דין חצי דבר, א"כ לפמש"כ הר"ן בפרק המגרש [מח, א מדפי הרי"ף דיבור ראשון] דעדי חתימה מהני, משום דעדי חתימה מעידים על המסירה דתפיסתה מוכחת ע"ז,

1. עיין מה כתב רבינו בעין יצחק ח"ב אה"ע סימן כב ענף ב אות יב, ועיי"ש ריש ענף א.

א"כ בעינן בעת הנתינה שיעידו על דבר שלם, וכמו כן בעת הכתיבה דאז הם מעידין שכך אמר הבעל כמש"כ הבית שמואל (אה"ע סימן ק"ל ס"ק י"ט), א"כ קשה הא בעת הנתינה אינו מוכח מתוכו. ולפמש"כ ניתא, משום דהא שיטת הרשב"ם [הובאה בב"ק (דף ע' ע"ב [בתוס' ד"ה למעוטי]) ובבב"ב (דף נ"ו ע"ב ד"ה אלא)] אם היו יכולין לראות יותר ולא ראו יותר אז הוי חצי דבר, אבל אם לא היו יכולין לראות יותר אז מקרי דבר שלם אף דאין עדותן מועלת רק להצטרף לעדות אחרת, דכיון דלא היו יכולין לראות יותר הוי גבייהו דבר שלם דהא לא היו יכולין להוסיף עוד שנאמר ששיירו קצת דהוי חצי דבר, א"כ הוא הדין להסוברין דבעינן מוכח מתוכו אינו שייך רק באם שהיו יכולין לתקן ולברר שיוגמר כל הענין ע"פ, כגון בשני יוסף בן שמעון שהיו יכולין לכתוב סימן זקינו, ואף שאינם יודעים, מ"מ היו יכולין לשאל ע"ז, וזה דבר קל דהא גם אשה מהימנא כדלקמן, וכיון דהיו יכולין לברר זה ולא תקנו בראייתם למען יוכלו להגיד דבר שלם, לכן מיפסלה משום חצי דבר, משא"כ היכא שכתבו הסימן, אך במקום נתינה אינם נכרים בסימן זה, מה היו יכולין לתקן יותר, לכן כשרים ואינו מפסל משום מוכח מתוכו, משום דכה"ג לא שייך חצי דבר.²

ולהראשונים² דס"ל דגם לר"מ כשר אף באינו מוכח מתוכו, י"ל דמחלקי בין הך לבין חצי דבר, משום דבשטר הא בעת שחתמו היו יודעים ענין שלם, אבל בחצי דבר לא ידעו מעולם שלמותו. אך באמת זהו דוחק, דהא בחצי דבר ברור הוא דאף דראו ענין שלם ושכתו אח"ז חצי דבר ואינם זוכרים רק חציו וודאי דפסול, וכמש"כ הנתיבות (סימן מ"ט ס"ק כ"א) משום דהגדתם אינה רק על חצי דבר והוא הדין בהך, ולכן הסברא נוטה לשיטת התוס' שכתבו [שם] דלר"מ מעכב אם אינו מוכח מתוכו, והטעם הוא משום חצי דבר, וזהו מוכרח, דאל"כ קשה אטו הא דבעי מוכח מתוכו הלכה למשה מסיני הוא, ולכן

2. ר"ן גיטין יב, ב מדפי הרי"ף ד"ה גרסינן ובריטב"א גיטין כד, ב ד"ה הכי נמי.

לא צריכים לעדי קבלה דהא שליש נאמן כו'. ועדיין קשה הא עכ"פ בעי עדיין לאמירת השליש ומקרי חצי דבר, וע"כ מוכח כיון דשליש ואף קרוב ואשה נאמנים לכן לא מקרי חצי דבר, דהא וודאי דשליש נאמן אף חוץ לב"ד, דהא הימנותיה מן דין מיגו ולא מן דין עד^ה!

וכן מוכח מהא דסדר חליצה דעל שנים בעינן דיהיו שני עדים מעידין, ועל שערות אף אשה מהימנא^ה, ואף דבשו"ע אה"ע (סימן קמ"ב סעיף יב) מתמיר לחוש בחצי דבר אף לשיטת הרי"ף [ב"ב ל, א מדפי הרי"ף] בפירוש חצי דבר, וע"כ מוכח דכיון דעל שערות אף אשה מהימנא, וכללא הוא דהיכא דאשה מהימנא אף עד מפי עד מהימן כמבואר בבכורות (דף ל"ו ע"א) דבמקום דאשה כשירה אף עד מפי עד מהימן. [ובאמת יש לעיין למאן דס"ל באה"ע (סימן ז' סעיף א') דבשבויה הקילו דאשה מהימנא ואפ"ה אין עד מפי עד כשר ואין כאן מקום להאריך]. והיכא דעד מפי עד מהימן לא בעי שיגיד בב"ד כמש"כ בחלקת מחוקק כנ"ל, וכן מבואר ברדב"ז (ח"א סימן ל"ו) דהיכא דא"צ רק גילוי מילתא מהימן אף חוץ לב"ד, א"כ הוא הדין בחצי דבר בחליצה ובשליש דלא בעינן לקבל עדותו בב"ד לא מקרי חצי דבר, ועפ"ז מתורץ מה שהביא הט"ז באה"ע (סימן קמ"ב ס"ק י"א) בשם הד"מ שכתב בשם גאון אחד באחד שהיה מתיירא שבמקום נתינה לא יהיו עדים המכירין אשתו ולכן גבה עדות במקומו שבת ראובן היא אשת שמעון המגרש ובמקום נתינה לא הוצרכו להעיד רק שהיא בת ראובן, ותמה הד"מ דהא הוי חצי דבר, ולפמ"ש"כ ניחא דהא להעיד שהיא בת ראובן אף אשה מהימנא, כמבואר ביבמות (דף ל"ט ע"ב) דלהכיר אחיו של מת אינו רק גילוי מילתא והוא הדין בזה, א"כ לא מקרי מחוסר מעשה כלל לומר דהוי חצי דבר, דהא אינו רק גילוי מילתא בעלמא כנ"ל^ה.

וכיון דנתבאר דהיכא דאשה מהימנא אזי מקרי מוכח מתוכו אף דצריך לגילוי מלתא, א"כ מתורץ מה שהקשיתי למה כשר מן התורה בכתב שם מקום נתינה לר"מ דבעי מוכח מתוכו, משום

ברור בעז"ה כמש"כ. [ובכתבו על דבר המזדייף י"ל ג"כ הטעם דהא היו יכולין לכתוב על דבר שאינו מזדייף והיה נגמר דבר שלם על פיהם דוהי הגדתם כנ"ל וכיון דלא תקנו מקרי שפיר חצי דבר כנ"ל].

והא דהקשו התוס' בגיטין (דף כ"ד ע"ב) ד"ה בעדי מסירה כו', דלמ"ד דס"ל דחיישינן לשני יוסף בן שמעון א"כ כל הגיטין לא הוי מוכח מתוכו לר"מ, ולא תירצו ע"פ מש"כ דמה היו יכולין לתקן יותר, משום דהא היו יכולין לתקן ולשלש שמותם, והיכא דשלשו שמותם לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון כדמוכח (שם דף כ"ז ע"ב) דאם אמרו העדים לא חתמנו מעולם רק על גט אחד של יוסף בן שמעון לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון ודלמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים, והא עדים א"צ לפרש שם אביהם, אלמא דלא חיישינן לעוד שני יוסף בן שמעון וזולת המגרשים ונשיהם, והוא הדין דלא חיישינן לעוד שני יוסף בן שמעון באביהם כשם של אלו אנשים ונשיהם.

ולפ"ז נראה לע"ד לומר, דפסול מוכח מתוכו לא שייך אך אם צריך להשטר עוד שם עדות, אבל אם א"צ להשטר רק גילוי מילתא בעלמא מקרי שפיר מוכח מתוכו, משום דחצי דבר לא שייך רק באם שצריך עוד שם עדות וזולתן אז אמרינן דמחוסר מעשה, משום מי יימר דמזדקקי ליה תלתא כמו בקידושין (דף ס"ב ע"ב) משום דקבלת עדות צריכה בב"ד, אבל במקום דלא בעי שתתקבל עדותו בב"ד, וחד ג"כ מהימן, ואף אשה וקרוב מהימני כמו שיבואר, בזה שפיר מקרי מוכח מתוכו דהא מי שרואה את השטר כשיבואו אליו אף אשה וקרוב ואף חוץ לב"ד ג"כ יתברר הדבר ע"פ השטר א"כ הוי מוכח מתוכו, ועיין בחלקת מחוקק (אה"ע סימן י"ז ס"ק ע"ח) שכתב דהיכא דאשה ועד מפי עד מהימן אז לא בעינן כלל לקבל עדותו בב"ד דהא העד הראשון לא הגיד בב"ד ואפ"ה מהימן ע"ש. ואף דאכתי צריכינן לגילוי מילתא אפ"ה מקרי מוכח מתוכו, וראיה לזה מהא דגיטין (ס"ג ע"ב) בתוס' ד"ה אפילו הן כו', שכתבו דלא מקרי חצי דבר שני הכיתות, דכיון דעדי אמירה

כיון דקיי"ל ביבמות (שם) דאף אשה וקרוב נאמנין בהכרת אחיו דגילוי מלתא בעלמא, ואף היכא שזה הענין לא יתגלה במקום קרוב אלא במקום רחוק ג"כ עד אחד מהימן, משום דמלתא דעביד לגלויי לא משקרי אינשי, כמבואר בר"ה (דף כ"ב ע"ב) דבא אחד בסוף העולם ואמר דקידשו ב"ד את החודש דנאמן כמש"כ הט"א שם [ד"ה כי אתא]. דלשיטת הרמב"ם [גירושין יג, כט] דעד אחד במיתה מהימן מן התורה משום מלתא דעביד לגלויי הוא הדין בהך דקידשו ב"ד את החודש נאמן מן התורה.

וידועה שיטת התשב"ץ [ח"א סימן פג] והנודע ביהודה (אה"ע מהדור"ק בסימן ל"ג) דדוקא בעד כשר ס"ל להרמב"ם דמהימן מן התורה אבל באשה וקרוב לא מהימן רק מדרבנן, והא דהימנון רבנן היינו משום תקנת עגונות ובצירוף עביד לגלויי כמבואר ברמב"ם (ס"פ י"ג מהלכות גירושין [הלכה כט]), והרמב"ם אינו מחלק בין הך עביד לגלויי ובין שאר עביד לגלויי כמבואר במה שהביאו האחרונים בשם התשב"ץ, אך הריב"ש [סימן קנה] מחלק ביניהם, ועיין בנו"ב (שם) ובמראות הצובאות בפתיחה. ומבואר ברמב"ם (פרק ד' מהלכות יבום [הלכה לא]) דלכן מהימן אף קרוב ואשה בהכרת אחיו משום דעביד לגלויי וכמו שבארנו סוף הלכות גירושין [יב, טו] עכ"ל הרמב"ם. ומדציין הרמב"ם הך דינא להא דהלכות גירושין מוכח דטעם אחד להם, דלכן מהימן בהכרת אחיו משום מילתא דעביד לגלויי ומשום תקנת עגונות, וכן מוכח מסברא, דאל"כ קשה הא שיטת הפוסקים הנ"ל אליביה דהרמב"ם דדוקא בעד כשר מהימן משום דעביד לגלויי אבל אשה וקרוב לא מהימני מן התורה אף דעביד לגלויי, וע"כ מוכח דלכן מהימני אשה וקרוב בהכרת אחיו משום דגם בזה שייכי שני הטעמים הנ"ל היינו מפני תקנת עגונות ועביד לגלויי, ולכן מדמה הרמב"ם זה להא דסוף הלכות גירושין משום דטעם אחד להם, וגם כמו דמהימן עד מפי עד התם כמו כן מהימן בהכרת החלוץ וכמש"כ הבית שמואל (אה"ע סימן קנ"ז ס"ק ב'), ואף דבהכרת

החלוץ לא שייך דייקא ומינסבא, עם כל זה הא שיטת הרמב"ם [יבום וחליצה ד, לא] דאף במקום דלא שייך דייקא ומינסבא ג"כ עד אחד מהימן, ומהאי טעמא ס"ל בע"א ביבמה דאף דלא דייקא, משום דלא הוי רק איסור לאו, אפ"ה מהימן, לכן מהאי טעמא אף אשה מהימנא דנקרא בשם זה במדינת הים, דבזה שייך ג"כ תקנת עגונות ועביד לגלויי, וכיון דאשה מהימנא לכן מקרי שפיר מוכח מתוכו בכתבו שם מקום כתיבה או שם מקום נתינה וכשר מן התורה, וזה ודאי דלהעיד ששמו הוא כך במדינת הים הוא דומה ממש לעדות שמת בעלה, ואי נימא דלא מהימן בעד מיתה כש"כ דלא מהימן דשמו הוא כך במדינת הים דהא לא שייך בזה דייקא כ"כ כמו במיתה.

הג"ה. נויש להעיר בזה לפי מש"כ הרי"ף (פרק החולץ [יג, א מדפי הרי"ף]) אהא דקאמר והלכתא גלוי מילתא בעלמא שהוא לפי שלא איסורא קמסהדי אלא מילתא בעלמא קמגלי לן כו', (והובאו דברי הרי"ף הנ"ל בגט פשוט (סימן ק"כ ס"ק י"ד) שבאר דבריו), א"כ לפ"ז י"ל דאף קודם התקנה שהתקינו דאשה וקרוב נאמנין במיתה הבעל מ"מ נאמנין להעיד דנקרא בשם כזה במדינת הים וכדפסקו בח"מ (סימן מ"ט סעיף א') דקרוב נאמן להעיד על שמו אף בממון, אך באמת ז"א לשיטת הרמב"ם דהא הרב המגיד (פרק י"ג מהלכות גירושין הלכה כ"ט) כתב להוכיח כהרמב"ם דס"ל דלכן מהימן קרוב משום תקנת עגונות ולא כתב הטעם משום דייקא ומינסבא מהא דיבמות (דף ל"ט ע"ב) דמהימן קרוב להעיד בהכרת אחיו, אלמא אף היכא דלא שייך דייקא מהימן קרוב ע"ש. א"כ מבואר להדיא ברמב"ם והה"מ [שם] דלא ס"ל סברת הרי"ף הנ"ל, וכמו שהוכחתי ממש"כ הרמב"ם בטעם נאמנות הכרת החלוץ כנ"ל, ושפיר כתבתי לשיטת הרמב"ם דאי ע"א קרוב במיתה אינו נאמן ה"ה בהכרת החלוץ, ועל שמו של מדינת הים, ועיין במ"מ (פרק כ"ד מהלכות מלוה ה"ד) שמשמעות דבריו אינה כן, עכ"ז מהרמב"ם (הלכות יבום שם) והה"מ (סוף ה' גירושין שם) מוכח כמו שכתבתי.

ולפ"ז י"ל דזהו אחר שהוחזקו להיות משיאין ע"פ אשה ועד מפי עד, אבל קודם שהוחזקו להשיא ע"פ אשה והיו צריכים עד כשר

ואשה, וכדמשני בסוף יבמות כאן קודם שהוחזקו כו', וכדמצינו בב"ק (דף צ"ד ע"ב) דכאן קודם תקנה.

ועוד י"ל דהרמב"ם פירש בהא דאמר רב אשי והוא דאתחזק כשיטת רש"י והרא"ש [שם], ואדרבה לפי"ז מיושבת על נכון כוונת הש"ס בזה, דהא לפירוש רש"י שפירש דדוקא בידעו העדים במקום כתיבה מהשם של מקום נתינה או פסול, אבל בלא ידעו העדים משם של מקום נתינה כשר, יש להקשות דהא עיקר הטעם דנתקן משום לעז, א"כ גם בלא ידעו אכתי איכא לעז, וכן הקשה הט"ז [אה"ע קכט ס"ק ה]. אבל לפמ"ש"כ בכוונת הרמב"ם ניחא בעז"ה, דכבר כתבתי לעיל דפסול מוכח מתוכו וחצי דבר לא שייך אך אם היו יכולין לראות יותר כדי שיוגמר דבר שלם ע"פ אף דעכשיו אינן יכולין לגמור כל הענין ע"פ, וכש"כ כשראו הענין בשלימות ובעת ההגדה לא הגידו דבר שלם דמקרי חצי דבר, דהא בעת הגדתן היינו בעת שחתמו היו יכולין לגמור כל הענין ע"פ, וכיון דעיקר הפסול הוא כאן בכתבו שם מקום כתיבה לחד משום דהוי חצי דבר, א"כ זה אינו שייך רק בידעו שזה יוסף שבמקום כתיבה קורין לו יוחנן במקום נתינה, וכיון דהיו יכולין להגיד דבר שלם א"כ לא חתמו רק על חצי דבר אבל בלא ידעו משם מקום נתינה ובמקום כתיבה אינן יודעין כלל משם מקום נתינה א"כ למי היו יכולין לישאל, ולא שייכא הסברא שכתבתי לעיל דהיו יכולין לברר בקל, לכן לא שייך לפסול מחמת דאינו מוכח מתוכו וכשר.

ואין להקשות דאכתי ה"ל להרמב"ם לכתוב להך דין דכתב שם אחד משמותיו במקום אחד דכשר, דהא זה מבואר בגמ' [שם] לרב אשי להדיא דכשר ולפירוש הסמ"ג הנ"ל, ד"ל עפ"מ שכתבו התוס' [שם ד"ה והוא באתחזק] להוכיח דכתב שם אחד משמותיו כשר דלא גרע מחניכה דכשר, א"כ י"ל שסמך הרמב"ם על מש"כ שם [גירושין ג, יג] דאם כתב חניכה דכשר, וממילא ידענו בכתב שם אחד שיש לו בגליל ולא כתב שם שביהודה דג"כ כשר דלא גרע מחניכה. והא לא תמשה דאכתי

דוקא כמבואר סוף יבמות (דף קכ"ב ע"א), א"כ לא מקרי מוכח מתוכו היכא דכתבו שם מקום נתינה או שם מקום כתיבה לחד, דהא במקום דעד אחד כשר מהימן אז בעי שתתקבל עדותו בב"ד ע"כ מקרי עדיין חצי דבר, דמתוסר מעשה דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא, ואין זה בגדר גלוי מילתא כיון דבעי עד כשר, ומבואר במשנה (סוף יבמות [קכב, א]) דר"ג הזקן אמר שמשאין אשה ע"פ עד אחד, ואחר זה הוחזקו להשיא ע"פ אשה וקרוב, ובימי ר"ג הזקן דלא האמינו לאשה וקרוב אף בגלילי מילתא, שפיר אזיל ר"ג הזקן לשיטתו ואמר כאן בגיטין דאם יכתבו שם מקום כתיבה או מקום נתינה בטל מן התורה דאינו מוכח מתוכו, לכן התקין ר"ג הזקן דיוהרו סופר ועדים לכתוב כל שמותיו כדי שלא יוכל לבא לידי קלקול [וכפי המשניות להרמב"ם [הנ"ל] בפירוש על מפני תקון העולם], אבל אחר תקנת ר"ג דאז אף אשה מהימנא וגם עד מפני עד כדהוחזקו כנ"ל, אזי כשר בדיעבד בכתב שם מקום כתיבה או נתינה לחד דשפיר מקרי מוכח מתוכו, ולכן אף היכא דליכא עדי מסירה רק עדי חתימה אף דאז בעי מוכח מתוכו עכ"ז כשר משום דגם זה מקרי מוכח מתוכו, ור"ג ס"ל כר"מ דעדי חתימה כרתי, או דמייירי במקום דליכא עדי מסירה רק עדי חתימה דאז בעי מוכח מתוכו אף לר"א, וכדמוכח ברמב"ם (פ"ד מהלכות גירושין שם) וכמש"כ הגט פשוט (סימן קכ"ד ס"ק ה).

והא דאמר רב אשי והוא דאתחזק [גיטין שם], י"ל כמש"כ לעיל בכוונתו, דלא נימא מאחר דלא עשה כתקנת ר"ג שתיקן לכתוב כל שמותיו הוי משנה ממטבע שטבעו חז"ל בגיטין, ע"כ אשמועינן דעיקר הפסול בדיעבד לא היה רק היכא דאתחזק בשני שמות המשונים וכפירוש המרדכי והסמ"ג [הנ"ל], אבל במכירים שם אחד משמותיו במקום כתיבה ובמקום נתינה אז כיון דלא שייך לפסול מחמת דאינו מוכח מתוכו, לא פסלינן משום דעבר על תקנת ר"ג שהתקין לכתוב כל שמותיו לכתחלה אף שהם במקום אחד, והך תוספתא דמבואר דפסלו אם כתב שם מקום נתינה י"ל שנשנית מקודם שהוחזקו להשיא ע"פ עד מפני עד

מרב אשי הנ"ל, ומ"מ חלילה לסמוך לדינא ע"ז לחוד, דהא כל הראשונים והשו"ע כולם כתבו דבדיעבד מיפסל בכתב שם מקום כתיבה לחוד.

ענף ג

ובעיקר הך מילתא דשמות המשתנים ממקום למקום ועיקר השם הוא אחד רק מחמת הברת לשונם נשתנה קצת, [כמו שכתב הגט פשוט [סימן קכט סוף ס"ק כא] בשם פאלומבא ופאלונבא דבמקום כתיבה קורין לשם זה במ' ובמקום נתינה קורין בנ' דבעינן שיהיה הדבר מפורסם במקום כתיבה שבמקום נתינה קורין בשם זה, וכמו כן כתב הטיב גיטין (שמות נשים אות ז') בשם זושטא וגושטא, אך הגט פשוט העלה דבעי שיהיה מפורסם במקום נתינה שקורין כן במקום כתיבה], לענ"ד נראה להקל, ונקדים מש"כ הר"ן [גיטין יז, א מדפי הרי"ף] במשנה דהיה משנה שמו וז"ל דמתחלה היה כותב שם מקום כתיבה וכשכא הגט לכאן היו הב"ד מקבלים עדות שנקרא כן במדינת הים ואח"ז שהיה נשכח הדבר היה יכול הבעל לקלקלה ולומר שלא נתגרשה מעולם לפיכך תיקן שיכתבו שם הנתינה ג"כ כדי שלא יוכל הבעל להוציא לעז עכ"ל. וכן כתב הר"ן בחידושו [שם לד, ב] דעיקר החשש הוי שהאשה תהיה סומכת על הגט ותנשא ולבסוף שיהיה נשכח יקלקלה הבעל וכן בשם מקום נתינה חיישינן דאם תרצה לגבות כתובה ולהנשא במקום כתיבה יערער כו', והנה ברא"ש [שם סימן ז] ורש"י [שם ד"ה מפני תיקון] ושאר פוסקים [שם] ביארו הטעם דהחשש הוי דבני הנתינה יוציאו לעז, ומהר"ן מוכח דלא ס"ל כן רק החשש הוא שהבעל יקלקלה.

וע"פ דברי הר"ן הנ"ל ניחא לי מה שיש לדקדק ולהקשות על התוספתא [שם פרק ו ה"ז] דנקטא מי שיש לו שני שמות אחד ביהודא ואחד בגליל דה"ל למנקט בקצרה מי שיש לו שני שמות בשני מקומות וגירש אשתו בשם הנתינה כו', וכמו דמצינו בב"ב (דף ל"ח ע"א) בהא דשלש ארצות לחזקה יהודא כו' וגליל דמקשינן מ"ש יהודא

יכולין לחלק ולומר דבשם [מקום] כתיבה לחוד איכא לעז, דהא ידוע דרך הרמב"ם שלא להביא מה שהובא בש"ס שלא אליבא דהלכתא, וכיון דנתבאר דהש"ס אינו פוסל אך קודם שהוחזקו א"כ לא שייך כלל כן לדידן, והא דאמר רב אשי כו' כבר כתבתי דעיקר סברתו דלא נימא מדתיקן לכתוב כל שמותיו אף שהם במק"א א"כ ה"א דפסול בדיעבד, ע"כ בא לומר דבדיעבד לא מפסל, ולכן כיון דפסק הרמב"ם [שם] בחניכה דכשר ממילא ידעינן זה.

א"כ ה"ל

ואין להקשות דא"כ ה"ל להש"ס להוכיח כרב אשי מהמשנה דלקמן (דף פ"ז ע"ב) דכתב חניכה כשר, דיכולין לדחות דהמשנה דהתם נשנית קודם תקנת ר"ג וכמש"כ סברה זו לעיל, ולכן מייתי הך תוספתא [הנ"ל] דר' שמעון ב"ג פליג בה ורשב"ג היה אחר תקנת ר"ג, ואפ"ה תניא דאם לא איתחזק בתרי שמות המשונים דכשר, אלמא דלא תקנו לפסול בדיעבד, א"כ הא דפסלו בדיעבד בכתב שם מקום כתיבה היינו משום דאין מוכח מתוכו, ולדידן לא שייך כן דהא אשה מהימנא ג"כ.

א"כ ה"ל

ובעיקר הכלל דאשה מהימנא שכתבתי, יש להעיר ממש"כ הר"ן במשנה [שם] דמתחלה היו צריכין הב"ד לקבל עדים שכן שמו במדינת הים, ולמאי דכתב התרומת הדשן (סימן רל"ח) דכל מקום דמוזכר לשון עדים הן בש"ס והן בפוסקים נתמעטו קרוב ואשה, א"כ מוכח מהר"ן דפסולה אשה להעיד על שמו שבמדינת הים שהוא מקום רחוק. אך הט"ז באה"ע (סימן קמ"ב סעיף י"א ס"ק ו') השיג על התרומת הדשן הנ"ל, וע"ש בב"ש (ס"ק י"ט), גם י"ל דהר"ן כתב כן על קודם תקנת ר"ג ואז ודאי היתה אשה פסולה להעיד כנ"ל.

א"כ נתבאר בעז"ה דדברי הרמב"ם מתורצים על מכונם, ולהרמב"ם מוכח דבדיעבד כשר בכתב שם מקום כתיבה לחוד ואף דאנן בעינן שיכתוב שמו מן התורה כמש"כ הר"ן דבעי ספר דברים, אבל לזה סגי בכתב שם מקום כתיבה או מקום נתינה לחוד, דהא מוכח שמו מתוך הגט שפיר, ומחמת תקנה לא מיפסל בדיעבד כדמוכח

וגליל דנקט ומשני דסתם יהודא וגליל כשעת חירום דמי, א"כ כמו כן נדייק כאן דמ"ש יהודא וגליל דנקט.

וע"כ נראה לי לומר מלתא חדתא בעז"ה, והוא, דיש להקשות לכאורה לפי דברי הר"ן הנ"ל דהחשש הוי שמא יערער הבעל עליה והיא סומכת על הגט, א"כ קשה מהא דקיי"ל בריש גיטין [ד, ב] דממדינה למדינה בא"י א"צ לומר בפני נכתב משום דשכיח בתי דינים, וכמש"כ התוס' בגיטין (דף ד' ע"ב ד"ה כיון), ואף דביהודא וגליל איכא חירום אפ"ה שאני כאן משום דהאשה תהא מתורת אחר קיום, א"כ כאן ג"כ נימא הכי דיהא כשר בכתב שם כתיבה לחוד דאין כאן חשש לערעור הבעל אח"ז, משום דהאשה תהא מהדרת אחר אנשים שממקום כתיבה שיכירו בשם הנכתב^[1]. ודוחק לחלק ביניהם, ויש לומר דהא (שם גיטין ד' ע"ב) אמרינן אי מההיא הוה אמינא הני מילי דיעבד אבל לכתחלה כו' ופירוש התוס' דה"א דלכתחלה יצטרך לעמוד השליח אצל כתיבת הגט כדי שיהא יכול לומר בפ"נ דלכתחלה יהדרו לתקן בעת הכתיבה שלא יהיה יכול הבעל לערער כלל דהא עכ"פ איכא חירום המפסיק ביניהם, ואף דמסקינן התם דאף לכתחלה א"צ לעמוד בעת הכתיבה י"ל דהטעם הוא משום טרחא להשיג שליח שיעמוד בעת הכתיבה, ואף במקום שמשגי בקל עכ"ז אמרו שא"צ כדי שלא להוציא לעז על שארי גיטין כדמצינו סברא זו בכמה מקומות, אבל כאן שיכתוב כל שם שיש לו הוא דבר קל ע"כ חשו לזה ותקנו לכתוב כל שמות שיש לו משום דהא איכא חירום המפסיק ביניהם ויש לחוש דלמא לפעמים לא תשיג עדים לברר איך נקרא במקום כתיבה.

ועוד יש לחלק דדוקא התם בחשש מזוייף דלא הוי רק פסול דרבנן דהא מן התורה א"צ קיום, לכן לא חששו כל כך, אבל כאן דיכול לקלקלה בפסול דאורייתא ע"כ חששו במקום שיש חירום המפסיק ביניהם, וגם י"ל התם דמה"ט דלא חיישינן מן התורה לזיופי דלא חציף אינש לעשות זה, כן מה"ט לא חיישינן לערעור, דהא החזקה הנ"ל תסתור דברי ערעורו, ועכ"פ יש לחלק ביניהם בחד מהנך גווני הנ"ל.

ולפ"ז י"ל דדוקא ממדינה למדינה שחירום מפסיק ביניהם אז חיישינן לערעור הבעל משום דאין שיירות מצויות כ"כ, אבל באותה מדינה מעיר לעיר אף שהשמות מתולקין בין שתי העיירות עכ"ז כשר בכתב שם כתיבה לחוד, דהא שיירות מצויות מעיר לעיר א"כ לא יהיה יכול הבעל לערער כיון דעביד לגלויי בקל דערעורו הוא שקר, ומלתא דעביד לגלויי בקל לא משקרי ביה, וע"כ נקטא התוספתא דוקא יהודא וגליל, וכמו שמתרץ בגמ' דב"ב כנ"ל.

ועפ"ז נראה לי דהא דרשב"ג פליג רק בתוספתא הנ"ל וס"ל דאף בכתב שם כתיבה או שם נתינה לחוד ג"כ כשר ולא פליג גם במשנה דהתקין ר"ג לכתוב כל שם שיש לו, משום די"ל דבמשנה יש לדון דלא תיקן ר"ג רק לכתחלה אבל בתוספתא מבואר דבדיעבד פסול ובוזה פליג רשב"ג, ולפמש"כ לעיל ניתא בפשיטות, משום די"ל דבשם הנשתנה ממדינת הים לארץ ישראל אף רשב"ג מודה דפסול בכתב שם אחד מהם, דהא אין שיירות מצויות ממדינת הים לא"י ויכול הבעל לקלקל, אבל בא"י ממדינה למדינה דבתי דינים שכיחי ס"ל לרשב"ג דזה דומה לבפני נכתב דא"צ לומר וה"ה בזה, ולא ס"ל לרשב"ג הנך חילוקים שכתבתי לעיל אליבא דת"ק.

ויש להעיר קצת לפי מה שהביא הש"ך בח"מ (סימן קע"א ס"ק ט') בשם התוס' דב"מ (דף ס"ט ע"א ד"ה אלא שיטה) דהלכה כרשב"ג אף בברייתא, א"כ כאן נימא ג"כ הכי ובפרט דמסתבר טעמיה כמש"כ. אך י"ל בעבור שלא הובאו דבריו בש"ס דילן לכן לא פסקינן כוותיה, ועיין בשבת (י"ז ע"ב) בתוס' ד"ה אין נותנין כו', דפסקו שם כרשב"ג משום דסתם משנה כוותיה כו' אבל לא משום הלכה כרשב"ג בברייתא, ועיין במג"א (סימן ע' ס"ק ב'), ואפשר שזהו טעמא דהרמב"ם דלא הביא לפסול בכתבו שם מקום כתיבה או מקום נתינה משום דסמך על הלכה כרשב"ג אף בברייתא כנ"ל. [ובח"מ (סימן רמ"ה סעיף י"א) מוכח דהרבה פוסקים ס"ל דלא קיי"ל הלכה כרשב"ג אלא במשנתנו ולא בברייתא כמבואר

בסמ"ע (שם ס"ק כ') ובש"ך (שם ס"ק ז').
 וברמב"ם (ספ"א מהלכות שוכנים הלכה ה')
 מבואר דפסק הלכה כרשב"ג אף בברייתא, ולכן
 אזיל הרמב"ם לשיטתו ומכשיר וסתם בזה, ואף
 דנימא מדלא הובאו דברי רשב"ג בש"ס דילן לא
 שייך בזה לומר הלכה כרשב"ג כנ"ל, מ"מ כיון
 דאפוש' פלוגתא לא מפשינן א"כ י"ל דלא פליגי
 רשב"ג ורבנן אלא ממדינה למדינה אבל מעיר
 לעיר דליכא חירום כשר לכ"ע בכתב שם אחד
 מהם כנ"ל^ט.

ובירושלמי גיטין (פ"ד הלכה ב') אמרו על
 משנה דהיה משנה שמו ושמה כו',
 דיתר על כן אמרו היו לו שתי נשים אחת ביהודה
 ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד
 בגליל וכתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל כו',
 אינה מגורשת מתניתא שהיה מיהודה וכתב לגרש
 בגליל כו' אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש
 ביהודה כו' ה"ז מגורשת אמר ר' אילי בתחילה
 צריך לומר אני פלוני שביהודה עם כל שם שיש לי
 בגליל עכ"ל הירושלמי. וכתב המראה פנים שם
 בד"ה אבל לכתחלה כו', דמוכח מהירושלמי דס"ל
 דמקום כתיבה עיקר דקאמר אני פלוני שביהודה
 עם כל שם שיש לי בגליל כו' עכ"ל. וכן הקשה
 הפני יהושע בגיטין בסוגיא הנ"ל בתוס' ד"ה והוא
 דאתחזק [ד"ה בא"ד וכן משמע] כו', שכתבו וכן
 משמע בירושלמי על הך ברייתא כו', לדבריהם
 דהירושלמי היינו ברייתא דהכא א"כ איך דייקו
 התוס' בסמוך מלשון הברייתא דהכא דשם נתינה
 עיקר דהא בירושלמי מיתי נמי לשון הברייתא
 ואפ"ה מסיק להדיא דלכתחלה צריך לכתוב אני
 פלוני שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל א"כ
 משמע דשם כתיבה עיקר עכ"ל הפני יהושע.

והוכחת המראה הפנים והפני יהושע הנ"ל
 דהירושלמי ס"ל דמקום כתיבה עיקר,
 נפלאה ממני, דהא י"ל דר' אילי קאי על מה
 דקאמר מקודם דאם היה מיהודה וכתב לגרש
 ביהודה ה"ז מגורשת, ופירש הפני משה [שם ד"ה
 מתניתא] דקאי היכא שמקום כתיבה ונתינה הם
 במקום אחד דאז מגורשת אף בשם אחד של מקום

כתיבה ומקום נתינה ולא איכפת לן במה שנקרא
 במקום אחר בשם אחר הואיל ונכתב שם מקום
 כתיבה ומקום נתינה עכ"פ וע"ש. לכן שפיר קאמר
 ר' אילי ע"ז דלכתחלה צריך לכתוב אני פלוני
 שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל, משום דזה
 ודאי פשוט דאם מקום כתיבה ומקום נתינה הם
 במקום אחד הם עיקר לגבי שם שיש לו במקום
 אחד ולכן צריך לכתוב אני פלוני שביהודה כו'
 משום דקאי אם הכתיבה והנתינה הן הכל ביהודה
 והוי שם של יהודא עיקר ושם של גליל הוי טפל
 כיון שבגליל אינו מקום כתיבה ומקום נתינה, וכן
 משמע בר"ן בסוגיא הנ"ל שפירש כן כוונת
 הירושלמי הנ"ל, אבל באמת י"ל דס"ל להירושלמי
 ג"כ כש"ס דילן דמקום נתינה הוי עיקר לגבי מקום
 כתיבה, ולכן דוקא מהתוספתא הוציאו התוס' דס"ל
 דמקום כתיבה עיקר, והוא פשוט וברור.

ואכתי יש להקשות במה דקאמר הירושלמי דיתר
 על כן אמרו היו לו שני שמות כו',
 דמשמעות הלשון מורה דאשמועינן דאף דכתב שם
 כתיבה אפ"ה פסול, א"כ משמע מזה דמקום כתיבה
 עיקר, וכמו דדייק מזה הפני יהושע כן, וכן פירש
 הפני משה שם [ד"ה יותר מכאן]. אך אפשר לומר
 דיתר ע"כ הוא לרבותא דאף דיעבד אינה מגורשת,
 ויותר נראה לומר בכוונת יתר על כן שבירושלמי,
 משום דמן המשנה יכולנו לומר דרק בגט הבא
 ממדינת הים לארץ ישראל יש לחוש לערעור
 הבעל אחר זמן כמו שכתב הר"ן כנ"ל, אבל
 ממדינה למדינה בארץ ישראל ה"א דכשר, וכמו
 בפני נכתב דא"צ לומר בא"י משום דשיירות
 מצויות דאיכא בתי דינים כו', וע"כ אשמועינן
 הירושלמי בהך דיתר על כן דאף מיהודא לגליל
 ג"כ פסול בכתב שם אחד מהם משום חשש לעז
 אנשי מקום הנתינה כמש"כ התוס' [הנ"ל], או
 משום ערעור הבעל, וכמש"כ לעיל לחלק בבפני
 נכתב לגבי זה, ולכן גם ההוכחה מהא דיתר על כן
 דס"ל דמקום כתיבה עיקר נדחתה לפמש"כ בעז"ה,
 ולכן לא הוכיחו התוס' רק מהתוספתא וכמש"כ.
 ולפי מש"כ דהירושלמי אשמועינן הך דממדינה
 למדינה בא"י לרבותא, א"כ ממילא י"ל דמי שיש

לו שני שמות במדינה אחת דכשר בכתב אף שם אחד מהם, אך לקמן יבואר להוכיח מירושלמי דמקום כתיבה עיקר.

ונראה לע"ד להוכיח בראיה ברורה בעז"ה דבמדינה אחת בשתי עיירות כשר בכתב שם אחד מהם, והוא דהא קאמר הירושלמי הנ"ל דמתניתא שהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל מגליל וכתב לגרש ביהודה אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל ה"ז מגורשת, ופירש הפני משה ^{הנ"ל} דמיירי שהכתיבה והנתינה הן במקום אחד [ועיין בר"ן הנ"ל] שכתב ג"כ כהפני משה. ואכתי יש לדקדק דה"ל למיתני בקצרה דאם הבעל והאשה הם במקום אחד מגורשת. ולכן נראה לענ"ד לפרש בעז"ה כוונת הירושלמי דקאי ג"כ דומיא דמיירי לעיל ביש לו שני שמות מחולקים בשני מקומות, וכאן ג"כ מיירי ביש לאחד שני שמות מחולקים בשתי עיירות במדינה אחת דמגורשת אף בכתב שם אחד מהם, והכי קאמר דמתניתא בהיה מיהודה וגירש בגליל דהוי שתי מדינות חלוקות וחירות מפסיק ביניהם, אבל אם היה מיהודה וגירש ביהודה והכתיבה והנתינה עכ"פ שתיהן במדינה אחת אף בשתי עיירות כשר משום דשכיחי שיירות מעיר לעיר, ולכן לא נקט רק לשון מדינה כדאמרינן בב"ב [לח, א] דמ"ש יהודה וגליל דנקט משום דה"ל למנקט שתי עיירות במדינה אחת.

ועוד דהא בלשון היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה משמע להדיא אף שהם בשתי עיירות ואינו תלוי רק אם במדינה אחת, וכמש"כ הרשב"ם בב"ב (ל"ח ע"א) בד"ה אפילו היה ביהודה והחזיק ביהודה בעיר אחרת נמי לא תיהוי מחאה ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה עכ"ל. אלמא דהיכי דנקט מדינה משמע אף בשתי עיירות שהם במדינה אחת, ואף דהסמ"ע בח"מ (סימן י"א ס"ק י"ב) כתב דמדינה נקראת עיר אחת, אפ"ה אינו סותר להרשב"ם בב"ב הנ"ל דכתב דמדינה משמע אף שתי עיירות במדינה אחת, משום די"ל דהיכי דנקט התנא מדינה לבד כוונתו עיר אחת כמש"כ הסמ"ע, אבל היכי דנקט ברישא שתי

מדינות ומפרש כגון יהודה וגליל דהמה שתי מדינות חלוקות ולא שתי עיירות א"כ בסיפא דנקט לשון מדינה וודאי כוונתו מדינה ממש, בפרט דהיכא דנקט לשון יהודה ודאי הוא מדינה אחת אף שהם בשתי עיירות [והא דריש פ"ד דר"ה [כט, ב] אינו ענין לכאן]. א"כ מוכח מהירושלמי הנ"ל דנקט ברישא יהודה וגליל, ובסיפא נקט יהודה ע"כ ודאי אף בשתי עיירות כיון דהוי במדינה אחת מגורשת אף בכתב שם מקום כתיבה לבד, וזה ברור בעז"ה לאמיתה של תורה בכוונת הירושלמי.

והא דמקשה בש"ס דילן (דף ל"ד ע"ב) על הא דתניא יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת ולא מוקמינן דמיירי במדינה אחת משום דמשמע דקאי אלעיל דכתיבה ונתינה המה בשתי מדינות, והא תני סתמא יצא למק"א דמשמע אף דיצא למדינה אחרת ג"כ כשר, לכן מוקי דמיירי בלא אתחזק, משום דמן הסתם באותו מקום שיוצא עכשיו אין יודעים שיש לו שם אחר במק"א, דאין מכירים אותו כל כך.

ולפמש"כ דכוונת הירושלמי דקאמר היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה דקאי ג"כ היכא שהכתיבה ונתינה הם בשני מקומות ורק במדינה אחת, א"כ לפ"ז נסתר מש"כ לעיל לפרש מאמר ר' אילי דבירושלמי שם דקאי על הך הקודם דהיה מיהודה כו' כנ"ל, ולכן צריך לכתוב שם מקום כתיבה ומקום נתינה לעיקר ושם שבמק"א לטפל, דהא הך דהיה מיהודה כו' קאי ג"כ היכא דמקום כתיבה ומקום נתינה הם בשני מקומות חלוקות. לכן נראה לפרש דר' אילי קאי על מה דאמרו בברייתא מקודם ביהודה וגליל דצריך להזכיר שם מקום כתיבה ומקום נתינה דלכתחלה צריך לכתוב שם של מקום כתיבה לעיקר ומקום נתינה לטפל, ובדיעבד אף בכתב שם מקום נתינה לעיקר ומקום כתיבה לטפל ג"כ כשר, וכמש"כ הפני יהושע והמראה הפנים כנ"ל, ושפיר מוכח לפ"ז דס"ל לירושלמי דמקום כתיבה עיקר וכמש"כ הר"ן, אך לפירושם בהא דהיה מיהודה וכתב לגרש ביהודה אין הכרח להוכחתם כנ"ל. משא"כ למש"כ בכוונת הירושלמי בהא

דהיה מיהודה כו' שפיר מוכרח כפירושם דר' אילי קאי על גוף הברייטא, והא אכתי קיימינן באמצע הדיבור דהא אח"ז אמרו בירושלמי אם היה שרוי במק"א מגרש לאיזו שירצה, דהוא לשון התוספתא כמבואר בש"ס דילן [בלשון אחרת קצת] דאמרו אם יצא למק"א וגירש באחד מהם מגורשת. [ומימרא דר' יוסי ור' אבין המבואר בירושלמי שם, פרשתי בחידושי לאה"ע בארוכה ואכמ"ל]. ואף דמהר"ן לא משמע כן בפירוש הירושלמי הנ"ל, מ"מ יש על מה לסמוך כנ"ל בכוונת הירושלמי הנ"ל בעז"ה. כי הדברים נכונים וברורים למבין.

ועכ"ז אין לסמוך על זה ולהקל בשמות נכמו יוסף ויוחנן] המחולקים לגמרי ממקום כתיבה למקום נתינה בשתי עיירות אף במדינה אחת, משום די"ל דכיון דקיי"ל באה"ע (ריש סימן קמ"ב סעיף א') דלדין צריך לומר בפני נכתב אף בעיר אחת משום דאנן טרודים וכמש"כ התוס' בגיטין (דף ו' ע"א) בד"ה שאני בני מחוזא דנייד, א"כ מחמת האי סברא שייך לומר ג"כ לענין שינוי מקום כתיבה למקום נתינה בשם הבעל דכיון דאנן טרודין אין אנן בקיאי בשמו איך נקרא איש פלוני שם, ולכן יש עדיין לחוש שמא יערער הבעל אח"ז, וגם כש"כ הוא, דהא חזינן גבי חשש מזוייף קיי"ל דממדינה למדינה בא"י א"צ לומר בפני נכתב לדינא דגמ', ואלו גבי שם מקום כתיבה מצינו דאף ממדינה למדינה בא"י חשו שמא יערער הבעל, וכמש"כ לעיל לחלק ביניהם, א"כ כיון דלדין מחמירין גבי חשש זיוף בעיירות מחולקות במדינה אחת כש"כ דחיישינן בזה בשינוי השם בין מקום כתיבה למקום נתינה אף בשתי עיירות חלוקות במדינה אחת, ולכן שפיר סתמו השו"ע וכל הפוסקים ולא חלקו בזה כנ"ל.

אבל זה אינו שייך אלא בשמות חלוקות לגמרי כמו יוסף ויוחנן די"ל דלאו מלתא דרמיא עלייהו לידע איך קורין אותו בשם במקום כתיבה דהם טרודים וכמש"כ רש"י (שם) [ד"ה דנייד] גבי בני מחוזא דנייד דאין נותנין לב להסתכל ולהכיר

חתימת בני העיר כו', א"כ אפשר לומר דגם בהכרת שמו, מחמת הטרדא שוכחים השם של מקום כתיבה, אבל היכא שעיקר השם הוא אחד במקום כתיבה ובמקום נתינה, אך שמשתנה קצת מחמת הברת לשונם כגון כזושטא וגושטא שהביא הטיב גיטין הנ"ל שהברת לשונם לדבר בג' על ז', וכה"ג בפאלומבא ופאלונבא, דבזה ודאי יש להקל אם הכתיבה והנתינה במדינה אחת דליכא חירום המפסיק ביניהם, דהא כל איש בקי בלשונו ובהברת מדינתו, א"כ לא שייכא טרדא בזה, דאטו מחמת טרדתם ישכחו הברת לשונם, לכן בזה יש לסמוך על הסברא שכתבתי דכיון דהוי במדינה אחת דשיירות מצויות מעיר לעיר, וכשר אף בכתב רק שם מקום כתיבה לחוד לשיטת הר"ן דכתב דטעם התקנה היה מחשש ערעור הבעל דכה"ג דעביד לגלווי שקרו לא יערער כי יתברר דשקר ערעורו.

ולפ"ז בנ"ד דעיקר השם דוואסיא הוא חדא עם שם דוואשא, אך מחמת שינוי הברת אנשי וואלין שמדברים ש' ימנית בשמאלית או בס', וגם מדגישין סוף תיבה בחיריק כמבואר בטיב גיטין בכמה מקומות [שם], ובמקום שמדגישין סוף תיבה בחיריק מושך י' אחריו, ולכן קורין לשם דוואשא בשם דוואסיא מחמת שע"פ הברתם מדברין כך, יש להקל כשכתבו אך שם מקום כתיבה לחוד, דהא שיירות מצויות מן וואלין לכאן, וליכא חירום המפסיק ביניהם כמו בין יהודא לגליל, ומחמת דהאידנא הם טרודים כמו גבי בפני נכתב, לא שייך בזה, דהא ודאי לא ישכחו הברת לשונם וכל איש בקי בלשון עמו וארצו לכן כשר הגט בנ"ד לשיטת הר"ן, ואף כשיבוא רק אחד מן וואלין לכאן שלא מאותה העיר שנכתב הגט ג"כ תתברר הברת לשונם, [משא"כ בשמות המחולקין לגמרי דבעי דוקא מאותה העיר שנכתב הגט, וכן גבי קיום הגט לומר בפני נכתב דבעי דוקא אותן שמכירין חתימת יד העדים], וסגי אף ע"י אחד שאינו מאותה העיר. ולכן זהו יסוד גדול להקל בנ"ד אף שאינו מפורסם במקום כתיבה איך מדברים

במקום נתינה, ומצינו בכתובות (דף ל"ג ע"ב) א"ל רב סמא בריה דר"א, ובב"ק (דף י"ח ע"א) איתא א"ל רב סמאי בריה דר"א, הרי מצינן בשם אחד דפעמים הוא מלא י', ופעמים חסר, וכהנה רבות, א"כ נתבאר דלשיטת הר"ן יש להקל בנ"ד, וכן לשיטת הרמב"ם ודאי דיש להקל כמו שנתברר בארוכה לעיל בעז"ה, ועיין במל"מ (פ"ג מהלכות גירושין הלכה י"ד) מה שהביא בשם הריב"ש.

ענין ד

ענף ד

ועתה נבאר לשיטת הרא"ש ורש"י ושאר פוסקים שכתבו הטעם דפסול שם מקום כתיבה הוא מחשש לעז אנשי מקום הנתינה שאינם מכירים בשם מקום כתיבה, א"כ לפי זה בעינן דיהא לשון מקום כתיבה מפורסמת כאן במקום נתינה כמו שכתב הגט פשוט כנ"ל, דאל"כ אכתי לא נפק מחשש לעז, מ"מ יש להקל מטעם אחר לשיטתם, דהא שיטת הרא"ש ורש"י לבאר הא דאמרו בגמ' והוא דאתחזק דהיינו שמסדרי הגט לא ידעו בעת הכתיבה משם שקורין לו במקום נתינה אז כשר, א"כ בנ"ד דהגט נשלח מב"ד דשם וחזקה על הב"ד שעשו כהוגן ומסתמא לא ידעו במקום כתיבה שנקראת בשם דוואשא במקום נתינה א"כ יש להקל בנ"ד מטעם זה לשיטתם, אמנם לשיטת המרדכי [שם סוף רמז שסח] והסמ"ג [הלכות גירושין עשין נ] והרשב"א [שם] בחידושו דפירשו להא דאמרו והוא דאתחזק דאף בלא ידעו משם מקום נתינה אכתי לא נפק מחשש לעז, וכמש"כ המהרש"ל והובא בט"ז, לכן פירשו דקאי על אתחזק בשני שמות המשונים ששם שקורין לו ביהודה אינם יודעים כלל בגליל ושם של גליל אינם יודעים ביהודה, אבל במכירים אחד משמותיו בשני המקומות כשר אף בכתבו שם אחד מהם, א"כ לשיטתם נסתר ההיתר מה שלא ידעו במקום כתיבה שם של מקום נתינה, מ"מ יש לצרף לסניף הדבר החדש שכתבתי לשיטת הר"ן דהיכא דליכא חירום המפסיק

ביניהם יש להקל בשם המשתנה מחמת הברת לשונם, א"כ לשיטת הרא"ש ורש"י והתוס' והרמב"ם ולשיטת הר"ן כנ"ל לכולם יש להקל בנ"ד לכ"א מטעם אחר, ובדרכן הא סמכינן על רוב המסכימים להקל אף שאינם מסכימים מטעם אחד כמבואר בח"מ (סימן כ"ה סעיף ב') וכמ"ש במק"א, והך מילתא דפסול שם של מקום כתיבה אינו אלא מדרבנן כמבואר בכל הפוסקים הנ"ל, ובנ"ד הא יש רוב המסכימים להקל, וגם יש לדון ספק ספיקא, ספק שמא הלכה כשיטת רש"י ורא"ש והתוס' ושאר פוסקים בפירוש והוא דאתחזק, ואת"ל כהסמ"ג, אכתי ספק דלמא הלכתא כמש"כ הר"ן בפסקיו וחידושו [שם] בהא דמפני תקון העולם דהחשש הוא שיבוא הבעל ויערער, וכשר לפ"ז בנ"ד, ובצירוף שיטת הרמב"ם וזהו יסוד גדול לסמוך להיתרא.

ענף ה

ועוד נלע"ד למצוא היתר לכל השיטות, והוא, דהא לשיטת המרדכי והסמ"ג שכתבו בהא דוהוא דאתחזק דהיינו בשני שמות המשונים, דשם שקורין לו ביהודה אינם יודעים כלל בגליל ושם של גליל אינם יודעים ביהודה, אבל במכירים אחד משמותיו בשני המקומות כשר אף בכתבו אחד מהם, א"כ מבואר במרדכי דאם במקום נתינה יודעים שבמקום כתיבה קורין לו בשם זה כשר דליכא לעז כיון דיודעים שקורין לו בשם זה במקום כתיבה, ובאמת כן משמע באשר"י [שם סימן ז] ג"כ אף שכתב לפרש והוא דאתחזק בפירוש אחר, עכ"ז מוכח מלשונו שכתב על הך משנה דהתקנה היא משום לעז אנשי מקום הנתינה דאינן יודעין שיש לבעלה שם זה במק"א, א"כ מבואר מדבריו דאם יודעין במקום נתינה שקורין לו כן במקום כתיבה כשר דנפק מחשש לעז, וכן מוכח מלשונו שכתב לקמן בגמ' במומר שגירש אשתו דדוקא היכא שבגליל אין מכירים שם שביהודה יאמרו דלא זהו שגירש כו', והב"י [שם קכט ד"ה ומה שכתב הרא"ש] כתב ג"כ

3. כ"ה בדפוס סלויטא וזולצבך, אמנם בדפוס שלפנינו איתא סמא. ועיין בספר שינויי נוסחאות לב"ק (פרנקל) דציין שבכת"י איתא סמא.

בפירוש על הרא"ש דהיכא דבמקום נתניה יודעים שיש לו שם אחר במק"א כשר דליכא למיחש לקלקול כל כך עכ"ל. ואפ"ה אינו קשה לשיטת הרא"ש איך הוכיח הש"ס מהא דתניא דאם יצא למק"א וגירש באחד מהם מגורשת דמיירי בלא ידעו הב"ד שם של מקום נתניה לפירוש הרא"ש, הא אפשר לפרש דמיירי ביודעין במקום נתניה שם מקום כתיבה דלכן כשר אף לשיטת הרא"ש הנ"ל, משום דנ"ל מה תלוי זה ביצאו למק"א, יותר ה"ל למנקט בהדיא דאם יודעים כאן שם של מקום כתיבה כשר, ועכשיו לפירושם דפירשו דלכן כשר משום דאינם יודעים הב"ד משם מקום נתניה, א"כ זה תלוי ביצאו למק"א דמחמת דיצאו למק"א אין מכירים אותם כ"כ, ולכן פירשו דהא דיצא למק"א מיירי דלא ידעו הב"ד של מקום כתיבה משם של מקום נתניה, א"כ נתבאר דגם לשיטת הרא"ש כשר היכא שבמקום נתניה יודעין שם של מקום כתיבה, וכש"כ לשיטת הסמ"ג ומרדכי הנ"ל.

וראיתי בפני יהושע שכתב על המשנה דהיה משנה שמו ושמה כו' [שם ד"ה משנה], דאף היכא דיוודעים במקום נתניה שם של מקום כתיבה אכתי איכא חשש לעז משום שמא ישתכח הדבר ויהא לעז אח"ז, ע"ש. וכתב כן בשם הרא"ש, אכן אליבא דשיטת הסמ"ג והמרדכי ודאי כשר כה"ג. ואפשר שזוהי כוונת הסדר גיטין וכפי שהגיה הטיב גיטין בלקוטי שמות (ס"ק י"ז) וז"ל דאם אין מוחזק במקום כתיבה שיש לו שם אחר במקום נתניה אם מוחזק במקום נתניה שיש לו שם אחר במקום כתיבה א"צ לכתוב אלא שם של מקום כתיבה עכ"ל. ולפמש"כ אתי שפיר דבריהם, משום דבזה כ"ע מודי דכשר, דלשיטת הרא"ש כשר כשלא ידעו במקום כתיבה הב"ד מסדרי הגט משם של מקום נתניה, ולשיטת הסמ"ג שהחמיר בזה עכ"ז הא לדבריו כשר אם יודעין במקום נתניה שם שקורין לו במקום כתיבה, א"כ כה"ג כשר לכל השיטות.

אמנם עיקר דברי הפני יהושע הנ"ל במש"כ בשם הרא"ש, איני יודע אנה מצא בו כן, דהא משמע להדיא ברא"ש הנ"ל דמודה דאם יודעים

במקום נתניה שקורין לו כן במקום כתיבה כשר, שוב מצאתי בפני יהושע (שם בגמ') בד"ה אמר רב אשי והוא דאתחזק כו', שכתב דאפשר דגם הרא"ש סובר כן כהמרדכי דאם יודעים במקום נתניה שם של מקום כתיבה כשר ע"ש. אך מש"כ בלשון אפשר אינו כן, כי ברור דס"ל כן להרא"ש בודאי כמש"כ, אך מש"כ הפני יהושע להחמיר בזה בשם הר"ן שכתב דחיישינן שמא יהיה נשכח לאח"ז, יפה כתב, כמבואר בר"ן להדיא הן בפסקיו והן בחדושו [שם], ואפ"ה אין זו סתירה למש"כ הגט פשוט שהובא לעיל דאם מפורסם כאן דהברת לשון מקום כתיבה כן הוא דכשר בשכתבו לשון של מקום כתיבה, ולא חייש לשמא יהיה נשכח אח"ז, משום דנ"ל דשאני בשם המשתנה ע"פ הברת לשונם דעיקר השם אחד הוא אזי י"ל דלא חיישינן שמא יהיה נשכח אח"ז, דלא שייך לומר דישכחו הברתם דודאי כל איש בקי בלשון עמו והברתה, ודוקא כשהשמות מחולקין לגמרי כגון יוחנן יוסף בזה שייך לומר שמא יהיה נשכח במקום כתיבה שם של מקום נתניה, ועוד דהא לשיטת הר"ן נתבאר היתר אחר כנ"ל בארוכה.

וכיון דנתבאר דאם מכירים במקום נתניה שקורין לו כן במקום נתניה ע"פ הברת לשונם כנ"ל, א"כ יש לדון ולהמציא קולא בנ"ד דאף אם אינו מפורסם במדינתנו שמדברים כן בוואלין, עכ"ז יש עצה לפרסם זה בהכרזות בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות במקום נתניה שבמקום כתיבה נקראת בלשון דוואסיא לפי שקורין כן ע"פ הברת לשונם ש' ימנית כמו ס' ומדגישין בחיריק ומזה נמשך י' כמש"כ הטיב גיטין [שם] כמה פעמים ואז ליכא לעז, וליכא למיחש לשמא ישכח אח"ז, משום דהא נתבאר דאף להרא"ש כשר באם שמכירים שקורין לו כן בשם זה במקום כתיבה וס"ל בזה כמש"כ המרדכי בשם בעה"ת והסמ"ג, א"כ לדידהו ליכא למיחש לשמא יהיה נשכח כו' דאל"כ איך כתבו להקל היכא שיודעים במקום נתניה שקורין לו בשם זה במקום כתיבה, הא אכתי יש לחוש דכיון דאין קורין לו בשם זה במקום נתניה א"כ שמא ישכחו

מה שיודעין שקורין לו בשם זה במקום כתיבה, וע"כ מוכח דלא חיישי לזה, ואין לנו לחוש רק למש"כ הר"ן שמא יהיה נשכח אח"ז וכמש"כ הפני יהושע דלטעם זה יש לחוש אף היכא דמכירין דקורין לו כן במקום כתיבה, א"נ יש לחוש גם בנ"ד דלאח"ז ישכחו ההכרזה ואז יהיה לעז, אכן כבר נתבאר דלשיטת הר"ן בלא"ה אין לחוש בנ"ד דליכא חירום המפסיק ביניהם, א"כ כה"ג יש להקל לכל השיטות, ומבואר בש"ך ביו"ד (סוף סימן רמ"ב) [הנהגת הוראות איסור והיתר ד"ה וכתב:] דבמידי דרבנן אף שאינן מסכימים מטעם אחד יש להקל ובפרט היכא דיש לדון להתיר לכל השיטות כבר כתבתי במק"א בארוכה דכה"ג יש להקל אף דאינן מסכימין מטעם אחד אף בדאורייתא.

ונראה להוכיח דהכרזה מהניא כמו בנ"ד, ולא חיישינן למה דאמרו ביבמות (ר"פ האשה בתרא [קט, א]) באשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים דחיישינן דלמא איכא אינש דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה, משום דזה אינו שייך אלא היכא שההכרזה אינה באה רק לסתור מעשה הקודמת, אבל היכא שההכרזה אינה רק לפרש אופן המעשה איך היה אז לא חיישינן ללעז דלמא איכא אינש דשמע בהא כו', וראיה לזה מהא דסוף גיטין [פט, א] כשיצא קול ואמתלא עמו אף מכאן עד עשרה ימים לא חיישינן, ואף דכמה פוסקים ס"ל דלא מבטלינן קלא אף כשנתוודע שהקול הוא שקר דחיישינן משום לעז ורינון, ואפ"ה כשיצא קול ואמתלא אף אח"ז לפרש את הקול לא חיישינן ללעז ולומר דלמא איכא אינש דשמע בקידושין ולא שמע באמתלא דמפרשת להקול, וע"כ מוכח דכיון דהקול השני הוא פירוש לקול הראשון לא חיישינן ללעז, וה"ה בנ"ד דההכרזה מפרשת את הקול להודיע שמה שנכתב הוא שם אחד כשם הקריאה במקום נתינה, לכן לא חיישינן לאיכא דשמע וראה את הגט ולא שמע בקול ההכרזה, וכן מוכח בקידושין (מ"ד ע"ב) גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה דצריכה גט ומיאון

שמה יאמרו אין קידושין תופסין באתותה, וכתב הרא"ש (שם [סימן ו]) דבנערה צריכא הכרזה לפרסם דלא הוי קידושין דאורייתא ולא חיישינן לאיכא אינש דשמע הגט ולא שמע ההכרזה, וע"כ מוכח לחלק דכיון דההכרזה באה לפרש את המעשה דהגט היה מחמת ספק לכן מועלת ולא חיישינן לזה. ועוד יש לחלק דשא"ה ביבמות [שם] דיש חשש משום דהחליצה הויא עכשיו וההכרזה היא אחר זמן, אבל כאן דבעת הגט יכריזו דלא הוי קידושין דאורייתא לא חיישינן דלמא איכא אינש דשמע בהך ולא שמע בהך, או דלמא יראה איזה איש את הגט בידה ולא שמע ההכרזה, א"כ ה"ה בנ"ד מהניא ההכרזה, וגם יש לחלק דדוקא התם ביבמות דאפשר להמתין עד שתדע שמעוברת צרתה כמבואר במשנה שם, אבל היכא דלא אפשר לתקן באופן אחר או בנ"ד דהוי מקום עיגון מתקנינן בהכרזה ולא חיישינן כנ"ל.

אך במש"כ דהיכא דההכרזה היא לפרש ענין המעשה לא שייך החשש דמבואר ביבמות ר"פ האשה בתרא כנ"ל, וכן בחילוק השני, יש לפקפק מהא דקידושין (דף פ"א ע"א) דפסקינן דביחוד דאשת איש לא מלקינן ומכריזינן משום דחיישינן שמא שמע במלקות ולא שמע בהכרזה ואף דהמלקות וההכרזה הן בעת אחת, א"כ נסתר הני שני חילוקים שכתבתי. אך מצאתי במהרי"ט (חלק א' סימן ס"ו וסימן ק"ג) דפסק בנידון דהתם דמהניא הכרזה וכתב ג"כ להחילוקים שכתבתי לעיל, ועיקר חילוקו הוא דדוקא התם ביבמות דאפשר להתברר אבל במקום עיגון לא מעגנינן אתתא בשביל החשש דשמא שמע בזה ולא שמע בהכרזה, ע"ש. א"כ י"ל דלכן בקידושין חששו משום דהא הפני יהושע כתב שם [ד"ה אמר רב] דאף דבמקום דאין לה בנים לא שייך לומר דאתה מוציא לעז על בניה, עכ"ז כיון דהא דמלקין על היחוד הוי מדרבנן לכן משום לא פלוג ובסברא קלה נדחית הך תקנתא דרבנן, ולפ"ז י"ל ג"כ דאף דהך חשש שמא שמע בזה ולא שמע בזה הוא

חשש רחוק, ובפרט היכא דהענין וההכרזה המה ~~כשמתקנין מקודם הנתינה וכמש"כ~~ הגט פשוט ביחד דאז ודאי הוא חשש רחוק, מ"מ מצינן לדחות משום חשש הנ"ל לתקנתא דרבנן דמלקות כנ"ל, אבל במקום עיגון לא חיישינן להחמיר משום הך חשש וכמש"כ המהרי"ט, ובפרט בנ"ד דהוי כקול ושוברו עמו להודיע דעיקר השם דוואשא ודוואסיא הוא שם אחד בזה ודאי מהניא הכרזה, וכמו בהא דסוף גיטין [הנ"ל] גבי קול ואמתלא עמו. [ועיין במל"מ (פ"ה מהלכות יבום הלכה י"ז) שכתב ג"כ סברא הנ"ל לחלק דדוקא בר"פ האשה בתרא [שם] דאפשר לה בתקנה לידע אם מעוברת צרתה החמירו משום חשש דלמא איכא אינש דשמע בזה כו' ע"ש. ועיין בעירובין (דף ס"ד ע"א) דאמרו דמכריזינן אכרזתא לדרדקי כו', ויש להאריך עוד בזה]. א"כ לפ"ז נראה דבנ"ד שפיר מהניא ההכרזה בעת קבלת הגט ולפרסם זה והוי כמו אם היה הדבר מפורסם מכבר דהעלה הגט פשוט להקל בשם המשתנה ע"פ הברת לשון מדינה, כן נראה לי בכ"ז.

ועוד נראה לי ברור ופשוט דתוכל להחזיק את עצמה כל שלושים יום מקודם הנתינה בשם דוואסיא וכן מאז ולהבא לכל ימיה תהא נקראת בשם זה, א"כ ודאי לא שייך שמא שמע בהך כו' או שמא ישכח אח"ז ויוציאו לעז, דהא כולן יהיו קורין אותה ^{החזקה} מכאן ולהבא בשם זה שהחזיקה את עצמה שלושים יום מקודם קבלת הגט, ובצירוף הכרזה כנ"ל.

אמנם יש לעיין בזה עדיין, איך מהניא הכרזה והחזקת שמה אחר שנכתב בפסול להכשיר את הגט, דהא נחתם כבר בפסול, אך גם זה אינו קשה דהא מבואר בב"ש (אה"ע סימן קכ"ו ס"ק ל"ב) באם לא האריך הווי"ן דיכולים הב"ד לתקנם מקודם נתינה, ומבואר שם דאף אם נכתבין כיודי"ן אפ"ה כשר, ואף דהריב"ש [סימן שטן] חולק ע"ז כמובא במל"מ (פ"ד מהלכות גירושין הלכה י"ד), עכ"ז מודה דאם ציוה הבעל לתקנם שפיר דמודי כ"ע דכשר הגט, ולא אמרינן דהא נחתם בפסול, וע"כ הטעם כמבואר בט"ז (שם [ס"ק כו']) בשם הפרישה דכיון דקיי"ל עדי מסירה כרתי לכן כשר

כשמתקנין מקודם הנתינה וכמש"כ הגט פשוט (שם), ואף דלכמה פוסקים פסול התם אף אם אין הבעל מערער, אפ"ה כיון דעיקר החשש לא הוי אלא מחשש לעז בעלמא לכן כשמתקנין מקודם הנתינה כשר, ואף דיש לחוש התם דיכא הבעל ויאמר דלכך נתכוונתי דמי יכחישנו והוי נכתב בפסול אפ"ה כשר, וכש"כ בנ"ד דא"צ לתקן הכתיבה כלל, וכשיבא הבעל ויערער יכחישו אותו הכל ודאי דמועיל לתקן מקודם נתינה, ולא תקשה התם (בסימן קכ"ו) אמאי מועיל תיקון התם הא הוי מזוייף מתוכו, משום די"ל דהא (אה"ע בסימן ק"ל סעיף א') ס"ל להרבה פוסקים דשטר שאפשר לזייף כשר כשנמסר בעדי מסירה ולא מקרי מזוייף מתוכו, משום דשאני מזוייף מתוכו דהוי מיד שם פסול עליו, ובאפשר לזייף לא הוי שם פסול עדיין, לכן אף דיכול לבא לידי זיוף מ"מ מועילים עדי מסירה כמש"כ שם בביאור הגר"א זצ"ל [סק"ה], והחולקים שם ופסלי אף בעדי מסירה היינו משום דאכתי יוכל לבא לידי זיוף דיכול לזייף השטר, אבל בתיקון הווי"ן דעיקר החשש לא הוי אלא מחשש לעז בעלמא לא מקרי מזוייף מתוכו כשתקנן מקודם הנתינה, א"כ כש"כ בנ"ד דמהניא הכרזה מקודם נתינה, ולא חיישינן למה שנחתם בפסול, משום דכיון דעבר חשש הלעז, א"כ אין כאן שום פסול מעולם כלל, ולכן שפיר תועיל החזקת שמה לשם דוואסיא ובצירוף הכרזה כנ"ל.

ענף ו

ועוד נראה לע"ד דאף לשיטת הר"ן שכתב דחיישינן שמא ישכח הדבר אח"ז, עכ"ז יש להקל האידנא משום דלא שייך זה בזמן הזה, ולכן יש להכשיר אף בכתב רק שם של מקום כתיבה לחוד, דהא להר"ן עיקר החשש הוא משום דתהא סומכת על הגט שיהיה לראיה בידה ותנשא על סמך הנ"ל ותוכל לבא לידי קלקול ע"י הבעל אחרי השכחה, א"כ זה אינו שייך רק בזמן הש"ס שהיתה סומכת על הגט שיהא לראיה בידה כמבואר בב"מ (דף י"ח ע"ב) וכתובות (דף פ"ח ע"ב), אבל לדידן דמבואר בסדר הגט דנהגו לקרעו שתי וערב וטעמו

מבואר בתה"ד (סימן מ') כדי שלא תוכל האשה לגבות כתובתה בהגט, וברדב"ז (ח"ג תשובה ת"מ) כתב דלכן נהגו כן כדי שלא יהא יכול להוציא לעז באותן דקדוקין המבוארים באה"ע (סימן קכ"ו) ומפני כך יתייבש הבעל לערער עכ"ל. וכן מבואר בב"ש (סימן ק"ל ס"ק א') דהקשה בשם התרומת הדשן דהאידינא דנהגו לקרוע את הגט דאינו עומד לראיה כלל למה צריכים העדים לחתום, ותירץ דזהו כדי לצאת לכתחלה אף אליבא דר"מ. א"כ לפ"ז האידנא דאין הגט עומד לראיה כלל דהא קורעין אותו וגונזין וכמש"כ התרומת הדשן (בסימן רל"ב), א"כ ליכא כלל האידנא חשש לעז שכתב הר"ן דחשו שמא יבא הבעל לערער אחר זמן דיהא נשכח הדבר, ואינה סומכת עתה רק על עדים או על כתב פטור מב"ד של מקום נתינה, והא הב"ד יבררו כל זה בכתב הניתן לה ויכתבו דשם דוואסיא קורין במקום כתיבה לכל דוואשא, א"כ ליכא כלל חשש תקלה מהגט, ומה דיש לחוש ללעז אנשי מקום הנתינה בעת מסירת הגט לידה, הא לזה תועיל וודאי ההכרזה והפרסום ונפק גם מחשש לעז מקום נתינה א"כ יש כאן עוד היתר גמור לכל השיטות, ואף לשיטת הר"ן כנ"ל.

אמנם עוד יש לפקפק בזה, דהא קיי"ל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אף שבטל הטעם, וכיון דפסלו חז"ל בכתב רק שם מקום כתיבה, א"כ אף האידנא שבטל הטעם, משום שגונזין הגט, מ"מ יש להחמיר משום דבר שבמנין, אבל באמת גם זה אינו קשה דהא ידוע מש"כ התוס' בע"ז (דף ל"ה ע"א) בד"ה חדא קתני קיבת שחיטת כו', גבי מים מגולין דכיון דבזמן הש"ס אינו נאסר רק היכא דמצויין נחשים לכן האידנא מותר, ולא שייך בזה דבר שבמנין, משום דגם עיקר התקנה לא נתקנה אלא היכא דהיו נחשים מצויין, וכן בהא דגיטין (דף פ' ע"ב) בתוס' ד"ה זו דברי ר"מ כו', שכתבו דהאידינא אין כותבין לשנות כו' ולא שייך בזה דבר שבמנין משום דבזמן הש"ס ג"כ היכא דהמלכות אינה מקפדת כגון הא דכתבו לסנטר דמבואר שם דכשר, וכן יש לדון בהא

דשבת (דף ס"ד ע"ב) בתוס' ד"ה ר' ענני כו', שכתבו דנשי דידן אין מראות תכשיטיהן מותרות לצאת בהן, ולא תקשה דהא הוי דבר שבמנין, די"ל דכיון דבזמן הש"ס לא היה אסור רק חפצים חשובים דרגילין להראותן א"כ דומה להא דמים מגולין הנ"ל, ובר"ה (דף ל"ב ע"ב) בתוס' ד"ה בשעת גזירת כו' כתבו, דאע"ג דבטל גזירת כו' ולא כתבו משום דבר שבמנין י"ל ג"כ כנ"ל דהא לא תקנו זה מתחלה אלא במקום דהיתה הגזירה ולא בכל דוכתי. גם י"ל דכתבו לתרץ להנך אמוראי בריש ביצה [ה, ב] דס"ל דבדרבנן א"צ מנין אחר, וזוהי כוונת התוס' בביצה (דף ו' ע"א) ד"ה והאידינא דאיכא כו', שכתבו דהאידינא דליכא חברי מותר כיון דעבר החשש וכמו במים מגולין כו' משום דהא היכא שלא היו חברי לא תקנו זה מתחלה, א"כ דומה למים מגולין כנ"ל. [והתוס' דביצה (דף ל' ע"א) בד"ה תנן אין מטפחין כו' דכתבו דלדידן שרי, ולא שייך בזה דבר שבמנין, מבואר אצלי במק"א ואכמ"ל בכ"ז]. א"כ בנ"ד ג"כ יש לדון כן למאי דכתב הגט פשוט (סימן קכ"ה ס"ק פ"ב) דבדבר המפורסם במקום נתינה שקורין בשם זה במקום כתיבה דכשר, א"כ י"ל בנ"ד דלא שייך לאסור מחמת דבר שבמנין דהא חזינן דבזמן הש"ס ג"כ היה כשר היכא דליכא לעז, א"כ ה"ה בזה"ז דלא שייך לעז כנ"ל דומה ממש להא דגילוי דלא אמרו בזה לאסור משום דבר שבמנין כנ"ל.

ולכאורה יש להקשות בתוס' פסחים (דף נ' ע"א) ד"ה מקום שנהגו) שכתבו דאף בזה"ז דליכא הקרבה אסור לעשות מלאכה בערב פסח דכיון שנאסר אז אסור לעולם, הא בזמן המקדש ג"כ לא היה אסור רק למי שהיה מביא קרבן פסח, אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה הא היה מותר לעשות מלאכה, א"כ דומה להך דמים מגולין הנ"ל, ודוחק לומר דזהו לא שכיח דהא החיוב על כולם להביא קרבן פסח, ויותר נראה דעיקר האיסור התם הוי משום גזירה מהרה יבנה בהמ"ק כדאמרו בריש ביצה (דף ה' ע"ב) וכן כתבו התוס' בגיטין דף (י"ח ע"א) בד"ה הנהו

קלא אית להו כו' ע"ש, ועיין בעירובין (מ"ג ע"ב) תוס' ד"ה ואסור לשנות יין כו' וכריתות (דף ט') ובמנחות (דף ה' ע"ב) בתוס' ד"ה האיר המזרח כו' ואכמ"ל.

ועוד יש לדון בהך כללא בדבר שבמנין, ע"פ מש"כ בברית אברהם (חלק אה"ע סימן מ"א אות ד') כלל מחודש, דדוקא בדבר הרשות צריך מנין אחר להתירו, אבל בדבר מצוה מותר אף בלא מנין אחר היכא דבטל הטעם, ולכן העלה דנאמנת יבמה להעיד שמת אם הוא מקום עיגון דהא אשה מצווה על לשבת יצרה, והוכיח כן מהא דריבית דיו"ד (סימן קנ"ט סעיף א') דמותר להלוות ברבית ולא אמרינן דהוי דבר שבמנין ע"ש. ולדעתי יש לדחות ראיה זו, דהא מבואר התם דת"ח מותרין להלוות משום דלא שייך בהו לומר שמא ילמוד כו', אלמא דבזמן הש"ס ג"כ אינו אסור רק היכי דשייך שמא ילמוד א"כ האידנא דלא שייך טעם זה כמש"כ הט"ז התם [ס"ק ב] א"כ דומה לגילוי כנ"ל, ומה שיש להוכיח להיפך מהא דריש ביצה משוכו לאהליכם דהתם היתה מצות פרו ורבו ואפ"ה צריך מנין אחר להתירו, כבר עמד ע"ז הברית אברהם שם ודחה זה.

ואף דראיית הברית אברהם נדחתה, מ"מ יש להוכיח כדבריו ממה שהקשו התוס' בגיטין (י"ח ע"א) בד"ה הנהו קלא אית להו כו', שהקשו דבזמן הזה למה כותבין זמן בגיטין הא האידנא לא שייך שמא יחפה כו' ותירצו שלושה תירוצים, וגם הרא"ש תמה שם [גיטין פרק ב' סימן ד'] בזה. ויש להקשות על עיקר קושייתם, למה לא כתבו בפשיטות דלכן פסול גט שאין בו זמן משום דהוי דבר שבמנין וכמו שפסק הרא"ש בריש ביצה [סימן ג] דדבר שבמנין אף שבטל הטעם אפ"ה צריך מנין אחר, ואין לומר דקושייתם היא דא"כ למה לרב יוסף להוכיח בריש ביצה דדבר שבמנין בדרבנן צריך מנין אחר (אחר) מכרם רבעי, הא ה"ל להוכיח זה מגט שאין בו זמן דפסול האידנא, דזה אינו משום די"ל דרב יוסף רוצה להוכיח כן אף למאן דס"ל זמן משום

פירי. ולכן נלע"ד להוכיח מהא דס"ל כסברת הברית אברהם הנ"ל דבמקום עיגון לא מעגינן לה היכא שבטל הטעם, א"כ שפיר הקשו אין פסלו גט שאין בו זמן במקום עיגון דהא מצווה על לשבת יצרה, ומוכח כסברת הברית אברהם הנ"ל, ואין לומר דקושייתם היא למה לא נמנו לבטל התקנה דפסלו גט שאין בו זמן, דא"כ תקשה בכל דבר שבמנין היכא דבטל הטעם למה לא נמנו לבטלו וע"כ מוכח כנ"ל.

ולפ"ז ברור דסברת הר"ן דחייש שמא ישכח אח"ז ויקלקלה לא שייך בזמן הזה, דגנוזין הגט ואינו עומד לראיה כלל ולא יוכל לבא לידי קלקול, ובמקום עיגון לא שייך לחששא דדבר שבמנין כנ"ל, ולהרא"ש ושאר פוסקים דחשו ללעז מקום נתינה הא לזה מועיל מה שיכריזו לפרסם מקודם הנתינה, א"כ כשר לכל השיטות, וברדב"ז (חלק ו' בתשובה ד"ש) כתב דאף לדין דקורעין את הגט עכ"ז עומד לראיה דהא לא קרעין אותו שתי וערב שהוא קרע ב"ד עכ"ל. אך מתרומת הדשן שהובא בב"ש (אה"ע ריש סימן ק"ל ס"ק א') מוכח דבזמן הזה אינו עומד לראיה כלל משום דמבואר בסדר הגט לב"י [שו"ע סוף הלכות גירושין] (סעיף פ"ו) דקורעין הגט בקריעת שתי וערב שהוא קרע ב"ד ולא נמצא שום חולק ע"ז שם, א"כ אינו עומד לראיה כלל.

ובפרט בנ"ד דנשתקע הבעל כמה שנים שם שהוא מדבר ג"כ כלשונם, ונ"ל דאם אין הבעל קורא לה רק בשם של מקום כתיבה יש לדון ולהכשיר אף אם נכתב רק בשם של מקום כתיבה לבד, דהא הגט הוא לשון הבעל כמש"כ הרא"ש [סדר כתיבת ונתינת הגט] ובאה"ע (סימן קכו סעיף ח) וכה"ג כתב הגט פשוט (סימן קכ"ט ס"ק קמ"ב בסופו) דאם הבעל הוא אשכנזי והיא ספרדית דלכתחלה כותבין כלשון הבעל דהא כתיב וכתב, דעליו רמא ע"ש. א"כ יש לדון דהיכא דהבעל אינו מדבר רק בהברת לשון של מקום הכתיבה דאף לכתחלה אינו יכול לכתוב לשון של מקום נתינה, דאיך יכול לכתוב לשון של מקום נתינה ואת אנתתי דוואשא דהא מחזי כשיקרא אם יכתוב כן

ששם זה הנקרא כאן דוואשא נקרא בוואלין דוואסיא ע"פ הברת לשונם ועיקר השם הוא אחד, ולהר"ן דחייש שמא ישכח את"ז הא נתבאר היתר לשיטתו, כנ"ל בארוכה, ועוד דהא גונזין הגט כנ"ל, בפרט דנשתקע הבעל כמה שנים שם, לכן דעתי מסכמת להקל ע"פ הכרזה והחזקת שמה כנ"ל, ובצירוף דעת מעכת"ה, ובצירוף עוד גדול אחד מגדולי זמננו, אז אני נמנה עמכם להחזיקה מכבלי העיגון.

כ"ד ידידו יצחק אלחנן בהרב מוה' ישראל איסר זצ"ל החופ"ק ברעזי

[בשולי קונטרס התשובה הנ"ל]

והרב הגאון המנוח מוה' אפרים זלמן זצ"ל האב"ד דק"ק ריזנאי הסכים להיתרא דנא, וגם הרב הנ"ל אמר שיתחיל לכתוב קונטרס בזה אך מרוב חולשתו נתמשך הענין, וכתב אלי במכתבו שכל דברי באמת ולאמיתה של תורה נאמרו, ומקום הניחו לי מן השמים בכל זה, וגם הודיע לי שהראה את קונטרסי הנ"ל לכמה רבנים גדולים ושבחוהו מאוד, ויען ששמע שכבר היתה עובדא כזו בהיות הרב הגאון המפורסם הצדיק מוה' יצחק אייזיק [זצ"ל] בעל המחבר ספק בית יצחק אב"ד בק"ק ריזנאי והכשיר ע"פ הכרזה כנ"ל לכן יעצני שמן הראוי לשאול פי צדיק הגאון הנ"ל, וכן עשיתי ושלחתי את קונטרסי הלז ליד הגאון הנ"ל לק"ק טיקטין והשיב לי תשובה בארוכה בפלפול עמוק בש"ס ופוסקים שהוא מסכים להכשיר גט זה ע"פ הכרזה כנ"ל, והסכים לכל דברי וכתב שהמה נכונים וברורים מאוד ובכמה ענינים פלפל בקונטרסי כאשר יבוארו בסימן הבא בעז"ה. והעיקר מה שנצרך לעניננו הודיע לי במכתב יד קודשו שכבר קרה מעשה כזה בהיותו בק"ק ריזנאי שבא שם גט אחד ממרחקים באשה שהיתה נקראת בפי כל רישא ביר"ד ונכתב רושא בוא"ו ויצא הענין להיתר ע"י הכרזה ע"פ הסכם הגאונים הג' הצדיקים המפורסמים כו' כקש"ת מוה' ארי' ליב זצ"ל האב"ד דק"ק בריסק ומוה' אבלי זצ"ל האב"ד דק"ק ווילנא ומוה' בנימין זצ"ל ראב"ד

דהא ידוע לכל שאין הבעל קורא לה בשם זה, ובוה יש ליישב קושית הגט פשוט (סימן קכ"ט ס"ק ה') על לשון הרמב"ם [גירושין ג, ה] והמחבר שכתבו דצריך לכתוב איש פלוני וכל שם שיש לו גירש אשה פלונית וכל שם שיש לה, הא הגט הוא לשון הבעל כו' עכ"ל הגט פשוט, ולפמש"כ י"ל משום דהא דצריך לכתוב כל שם שיש לו דמשמע דאף בשם המשתנה מחמת הברת הלשון ג"כ צריך לכתוב כל שם [דזה נכלל ג"כ בכל שם], א"כ זהו דוקא היכי דהגט נכתב בלשון עדים והעדים מדברים זה לכל העולם, לכן יש להם לכתוב כפי לשונות של כל אחד ואחד איך קורין להם בכל העולם אבל אם נכתב בלשון הבעל שמדבר אליה בלשון נוכח, והיא יודעת ומכרת שהברת לשונו לדבר כך א"צ לכתוב רק כפי לשונו משא"כ בעדים דאין ידוע לכל כ"כ, איך מדברים העדים בלשונם, ויש להאריך בזה הרבה, לכן יש לצרף גם זה לסניף להקל בג"ד.

וגם י"ל דנ"ד מקרי מפורסם במקום נתינה שהברת לשונם בוואלין לדבר ש' ימנית כמו ס' וגם מדגישין סוף התיבה בחיריק מושך י' אתריו וכמש"כ הטיב גיטין בכ"מ [שם], ובשם פעסיא דתלוי בהברת המדינה, וכמו שמצאתי (בסוף חלק ג' להרמב"ם בהשמטה מחלק ב' מהלכות גירושין) שכתבו בשם מהרי"ש שפירא בשם פעסיא דבמדינותיהם הברתם ביר"ד וכן כתב שם בשארי שמות כהאי גוונא שמדגישין היר"ד במבטא, והיכא שמפורסם כבר כתב הגט פשוט [שם] להקל בלא שום פקפוק כלל.

ולכן יש להקל באם שיכריזו שלשים יום ששמה מהיום ולהבא הוא דוואסיא ותתחזק כל שלשים יום בשם זה מקודם הנתינה, ואף דבשינוי שם גמור בין מקום כתיבה למקום נתינה אין לסמוך על הכרזה והחזקת השם כנ"ל, עכ"ז בג"ד שכתבתי לעיל היתר ברור לשיטת הר"ן משום דליכא חירום המפסיק ביניהם, ולהרא"ש ורש"י ושאר פוסקים יש היתר ברור משום דלא ידעו במקום כתיבה שם של מקום נתינה, ולשיטת המרדכי והסמ"ג והבעה"ת יש להקל אם יתפרסם